

Sponsored by Yoni Udkoff & Family
Sponsored In Honor of Malka Friedman's Bas Mitzvah, Lamed Nissan
לזכות ולעילוי נשמת הרה"ח ר' מרדכי צבי בן הרה"ג חיים יוסף שלמה ז"ל, ג אייר

לקו"ש חלק י"ז פ' אמור שיחה ג

פיענוח מראי מקומות

פ' אמור כג, כב: ובקוצרכם את־קציר ארצכם לא־תכלה פאת שדך בקוצרך ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני ה' אלקיכם.

פרש"י ד"ה ובקוצרכם: חזר ושנה, לעבר עליהם בשני לאוין; אמר ר' אבדימי ברבי יוסף, מה ראה הכתוב לתנה באמצע הרגלים פסח ועצרת מכאן וראש השנה ויום הכפורים וחג מכאן, ללמדך שכל הנותן לקט שכחה ופאה לעני כראוי, מעלין עליו כאלו בנה בית המקדש והקריב קרבנותיו בתוכו. פרש"י ד"ה תעזב: הנח לפנייהם והם ילקטו, ואין לך לסייע לאחד מהם.

(1) כג, כב "ובקוצרכם את־קציר ארצכם לא־תכלה פאת שדך בקוצרך ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני ה' אלקיכם".

(2) ועד"ז בחזקוני עה"פ "ובקוצרכם את קציר וגוי לפי שמעצרת ואילך עיקר הקציר והתחיל לדבר מעצרת שהוא תחלת הקציר הזכיר כאן לקט ופאה".

ולהעיר גם מרשב"ס עה"פ "ובקוצרכם: ממחרת הפסח לאחר הקרבת העומר".

(3) קדושים יט, ט "ובקוצרכם את־קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך לקצר ולקט קצירך לא תלקט".

(4) כג, יו"ד "דבר אל־בני ישראל ואמרת אלהם כִּי־תבאו אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם וקצרתם את־קצירה והבאתם את־עמר ראשית קצירכם אֶל־הַכֹּהֵן"

וז"ל ברמב"ן שם: "ובקוצרכם את קציר ארצכם לא תכלה לשון רש"י חזר ושנה בהם לעבור עליהם בשני לאוין ור"א אמר כי הטעם בעבור כי חג השבועות בכורי קציר חטים הזהיר שלא תשכח מה שצויתך לעשות בימים ההם והנכון בעיני כי "ובקוצרכם את קציר ארצכם" רמז לקציר הנזכר בראש הפרשה (ויקרא כ"ג: י"י) יאמר כי כשתבואו אל הארץ וקצרתם את העומר ראשית קצירכם לא תכלה פאת השדה ההוא לצורך העומר ולא תלקט הלקט לומר שלא תדחה המצוה ההיא את הלאוין האלה".

(5) כלי יקר "ובקוצרכם את קציר ארצכם וגו'. סמיכות פסוק זה לפר' העומר נראה על דרך המדרש (במ"ר יז ה) האומר שסבב הקב"ה את ישראל במצות בכל מעשה יצא לחרוש לא תחרוש בשור וחמור, יצא לזרוע לא תזרע כלאים, יצא לקצור לא תכלה

פאת שדך כו'. וסד"א ששדה זו שכיון שקוצרין ממנו העומר וכבר נעשה בה מצוה אחת שוב אינו חייב למיעבד בה מצוה אחרית, תלמוד לומר לא תכלה פאת שדך. לומר לך שמכל מקום מצוה זו אינה פוטרת אותך מן לקט שכחה ופאה, ובזה מיושב מה שלא הזכיר פרט כרמך לפי שאין קציר העומר שייך בכרם ומהיכא תיתי לפוטרו. וראיה גדולה לדברינו מה שמסיק בילקוט (אמור כג י) בשם תו"כ אף משהביאה שליש מתחיל וקוצר ופטור מלקט שכחה ופאה כו' וסד"א שכל השדה פטורה קמ"ל".

אוה"ח "ובקצרכם את קציר וגו'. מה ענין זה לכאן. ואולי שבא לחייב גם שדה שהובא ממנו העומר שחייב בלקט ופאה, שתבא הסברא לומר כיון שתחלתו נקצר לקרבן יהיה פטור מפאה וכו' תלמוד לומר. ולזה תמצא שלא הזכיר אלא לקט ופאה שהם חובת שדה בלא סובב אמצעי ולא הוזכר שכחה שהיא באה מצד בעל השדה, ות"ל בתורת כהנים אמרו שרמז ה' בזה שכל מי שנותן לקט שכחה ופאה מעלה עליו כאלו בית המקדש קיים והוא מקריב קרבנותיו לתוכו וכו' ע"כ. מה שאמר שכחה תגם שלא הוזכר בפסוק, לצד שהיא מצוה שחייב בה כלקט ופאה כללה. והכי שלא כתב להעירך שנתכוין גם כן לדרך שכתבתי". **אברבנאל בטעם הב'**

6 עה"פ "וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש . . . ובקוצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך בקצרך ולקט קצירך לא תלקט: אמר ר' אוורדימס ברבי יוסי, וכי מה ראה הכתוב ליתנה באמצע הרגלים פסח ועצרת מכאן, וראש השנה ויום הכפורים מכאן, אלא ללמד שכל מי שהוא מוציא לקט שכחה ופאה ומעשר עני, מעלים עליו כאילו בית המקדש קיים והוא מקריב קרבנותיו לתוכו. וכל מי שאינו מוציא לקט שכחה ופאה ומעשר עני, מעלים עליו כאילו בית המקדש קיים ואינו מקריב קרבנותיו לתוכו".

7 ברוב דפוסים חומש שלפנינו "אבדימי". אבל בתו"כ "אוורדימס". וכ"ה בדפוסים אחדים דחומש. ועד"ז בדפוס ראשון

ובכמה כת"י רש"י "אברדימס". ולכאורה כצ"ל וה"בחור זעזער" בראותו שם בלתי רגיל "תיקן" לשם ה"נכון" ורגיל ומפורסם "אבדימי" (ואינו לומר להיפך - כי אין מסתבר כלל לומר שתיקן לשם בלתי רגיל וידוע). [ובסה"ד לא נמצא אבדימי ב"ר יוסי]. ובדפוס שני דרש"י וכמה כת"י רש"י "אבדימס"

וראה סה"ד סדר תו"א סוף אות וא"ו "וורדימוס בן ר' יוסי, והוא ר' מנחם ברי יוסי (ע"ש) שפניו דומין לוורד יפה (פרק כל כתבי) (שבת דף קיח, ב)). ובספרא פרשת אמור, אוורדימוס. ובירושלמי ריש יבמות, ובראשית רבה פרשת וישב פרשה פ"ה, אבדימוס, ט"ס". וראה לקמן הערה 56.

8 וכמ"ש בבאר מים חיים (לפרש"י) כאן.

9 ואינו כותב "וגו", כי כוונתו לכל הפסוק, כדרכו בכ"מ.

10 לדוגמא - בראשית פי' עה"ת "בראשית" וד"ה שני "בראשית ברא". בתחלת פרשתנו "בני אהרן" וד"ה שני "בני אהרן. ועוד.

11 וכן משנה הסדר (כבתו"כ -) מהכתוב [שנאמר תחלה פאה (לא תכלה פאת שדך) ואח"כ לקט (ולקט קצירך)] וכותב "לקט שכחה ופאה".

12 וכדמוכרח בנדו"ד גופא, שלא הביא הסיום של דברי רבי אוורדימס שבתו"כ: וכל מי שאינו מוציא לקט שכחה ופאה ומעשר עני מעלין עליו כאילו ביהמ"ק קיים ואינו מקריב קרבנותיו לתוכו (אבל להעיר שגם בפס"ז כאן ליתא הסיום). וגם משמיט מעשר עני, כדלקמן בפנים.

13 וכ"ה בדפוס רש"י ורוב כת"י רש"י. אבל בדפוס שני ליתא. וגם בזה מסתבר לומר "שתוקן" להתאים לתו"כ, כבהערה הבאה.

14 כ"ה ברוב הדפוסים שלפנינו, ובדפוס שני דרש"י. אבל בדפוס ראשון וכמה כת"י רש"י איתא ברש"י גם "מעשר עני"

(כבתו"כ). וכנראה שגם בזה "תיקן" הבחור הזעזער (או שנשתרבב) ע"פ התו"כ במקום לשון רש"י "לעני (כראוי)" וכתב "מעשר עני כראוי".

15) וביל"ש כאן "שכל מי שמניח".

16) כ"ה ברוב הדפוסים (כולל דפוס שני) וכת"י רש"י. בדפוס ראשון וכמה כת"י רש"י הוא כבתו"כ. אבל גם בזה נראה ש"תוקן" ע"פ התו"כ (כי באם הי' כתוב כבתו"כ "קיים" פשוט שלא יתקן לגירסא חדשה מלבו דלא כבתו"כ - "בנה").

17) אולי י"ל שלרש"י זהו פירוש בדברי התו"כ, דאל"כ הול"ל כאילו הקריב קרבנותיו בביהמ"ק, דההקדמה "מעלן עליו כאילו ביהמ"ק קיים" - אין קיום ביהמ"ק שייך ל"עליו", לפעולתו.

18) אבל אינו מוכרח שכן הוא בכל שינוים הנ"ל, כי י"ל שרש"י מבאר דברי רבי אורדמיס אף שאי"ז לשונו (כמדובר כמ"פ*). אבל גם עפ"ז צריך ביאור מה מכריח ביאור ושינויים בזה?

* ראה לקו"ש ח"י"ד ע' 46 הערה 12 בשוה"ג "שיתרה מזו מצינו שרש"י אפילו משנה לשון מחז"ל, או אפילו לשון הכתוב - מתאים לפירושים ולתוכנם, וכמו בפרש"י ר"פ דברים ד"ה ודי זהב (ראה לעיל ע' 1 הערה 2), ואתחנן ו, ז (ראה לקו"ש ח"ט ע' 33 הערה 7). ובכ"מ". ועוד.

19) שפ"ח כאן בשם הנח"י "הנח לפניהם: [נח"י] קשה למה לא פירש רש"י זה לעיל בפרשת קדושים נמי כתיב לעני ולגר תעזוב, וע"ק מני"ל למדרש שתי דרשות מתיבה אחת. וני"ל דחדא מתרצא בחברתה דהואיל וכבר כתיב תעזוב בפרשת קדושים למדרש הנח, א"כ תעזוב דהכא קרא יתירה למדרש נמי מינייה תעזוב לפניהם והם ילקטו ואין לך לסייע, והרב רצה לכתוב שתי הדרשות בפעם אחת ולפיכך המתין לכאן".

20) בשפ"ח: וע"ק מני"ל למדרש שתי דרשות מתיבה אחת. וני"ל דחדא מתרצת

לחברתה, עיי"ש תירוצו. ולפי פירושו נמצא, שדרשה אחת נלמדת מ"תעזוב" שבפ' קדושים, והב' - מ"תעזוב" שבפרשתנו, "והרב רצה לכתוב שתי הדרשות בפעם אחת ולפיכך המתין לכאן". אבל: א) כמדובר כמ"פ - אי"ז דרך רש"י (ודרך פש"מ) להמתין בהבנת הכתוב עד לפרשה שני!

ב) מפשטות לשון רש"י לא משמע שב' דרשות הן, כי אם ש"אין לך לסייע" הוא השלילה של מ"ש לפני" "הנח לפניהם כו".

ומש"כ במשכיל לדוד כאן וז"ל שם: "תעזוב הנח וכו' ואין לך וכו' הק' בש"ח בשם הנ"ח למה לא פירש"י כן בפרשת קדושים התם נמי כתיב לעני ולגר תעזוב אותם. וע"ק מני"ל למדרש ב' דרשות מתיבה אחת ע"כ. ונלעני"ד דההוא קרא דקדושים דכתיב תעזוב אותם אצטריך לגופיה לנתק כל הלאוין דלעיל לעשה דכתיב לא תכלה לא תלקט לא תעולל ועל כלם קא מהדר תעזוב לומר אם עברת על הלאו קיים עשה דתעזוב והפטור וכמ"ש הרמב"ם בפ"ק מה' מתנות עניים. ואע"ג דבת"כ איתא לדרשה זו דפירש"י הכא בקרא דלעיל דקדושים משמע ליה דלאו דוקא ומההוא ילפינן העשה וכדברי הרמב"ם שהן ש"ס ערוך ע"ש בכ"מ והכא ה"פ הנח לפניהם והם ילקטו פ"י בפאה דמצותה במחובר כדכתיב לא תכלה ואין לו לבי"ה לחלק כלומר לומר לעני א' אתה תקצור מכאן ועד כאן ולעני אחר יאמר כמו כן בצד אחד אלא יניח שם במחובר לפניהם והם ילקטו. ולימוד זה הוא דוקא להיכא שהניח הפאה כדינה במחובר אבל אם עבר וקצר שאז חזרה פאה לעמרים ואז הדין הוא להיפך שאין לו להשליך לפניהם והם יבזו. אלא צריך לחלקה בידו חלק כחלק בין העניים והטעם כדאיתא התם בירושלמי שלא יראה לעני קרובו וישליך לפניו דנמצא שזה מסייע לו וגוזל את האחרים. וכלפי זה הוא מ"ש כאן רש"י ואין לך לסייע לאי מהן. כלומר היכא שאתה צריך לחלק ביניהם בידך. הזהר שלא תסייע את א' מהם טפי אלא חלק ביניהם שוה בשוה",

26) **תשא לד, כג** "שלש פעמים בשנה יראה כלזכורך אתפני האדן ה' אלקי ישראל" ד"ה כל זכורך: כל הזכרים שבך; הרבה מצות בתורה נאמרו ונכפלו ויש מהם שלש פעמים וארבע, לחייב ולענש על מנין לאוין שבהם ועל מנין עשה שבהם.
27) ואינו אומר "רוב מצות".

28) **אבל י"ל שמוסבר הוא ע"פ מש"כ בהמשך פירושו - השינוי והחידוש שבהם לגבי שאר מצות. ראה לקמן בפנים.**

29) **ואולי י"ל לאידך גיסא - שבאם הי' זה פעם הא' שנאמר הי' קשה עוד יותר "מה ראה כו"ל". דאין כאן מקומו. אלא שמתחלה מבאר רש"י העיקר - מה ש"חזר ושנה", שהוא כדי "לעבור עליהם בשני לאוין", ואח"כ ממשיך דגם לפ"ז עדיין ישנה הקושיא "מה ראה הכתוב כו"ל".**

30) **היינו, דנוסף לזה שאין המדובר כאן במצות שבקציר (כ"א ע"ד המועדות), הנה בענין הרגלים גופא, אין הכתוב בא לומר זמנו המיוחד בהתאם לתבואת הארץ (אביב, קציר ואסיף) כ"א מצות הקרבנות שברגלים, כדמוכח מזה שר"ה ויוהכ"פ מכאן, כבפנים והערה 32.**

31) **להעיר מרמב"ן פרשתנו כג, ב** "דבר אל בני ישראל אין לכהנים עסק בענין המועדות יותר מאשר לישראל בהם על כן לא הזכיר בפרשה הזאת אהרן ובניו רק "בני ישראל" שיכלול את כולם כאחד כי לא יפרש קרבנות המוספים בפרשה הזאת אבל הזכיר המועדים כאן בתורת כהנים בעבור שהם ימי הקרבנות וירמוז אליהם כמו שאמר "והקרבתם אשה לה" ויאמר בסוף הפרשה (ויקרא כ"ג: ל"ז) אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קדש להקריב אשה לה' עולה ומנחה זבח ונסכים אבל לא האריך לבאר המוספים שלא רצה שינהגו להם במדבר ואחרי שמנה באי הארץ בחומש הפקודים וצוה לאלה תחלק הארץ (במדבר כו נג) ביאר המוספים כולם בפרשת פינחס שיעשו אותם בארץ מיד ולדורות ועל כן אמר ביום הכפורים (ויקרא ט"ז: ל"ד) ויעש כאשר צוה ה' את משה שעשה כן

הרי (נוסף על קושיא הב' הנ"ל) אינו (ואפילו לא ברמז) בפרש"י. רש"י לא (כותב: א) שפאה ניתנת גם בעמרים, (ב) שאז צריך לחלק לפניהם, ואדרבה, הפכו משמע מפשטות לשון רש"י. וראה לקמן בפנים סעיף יב.

21) **כג, טז** "עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה".

22) **יט, יו"ד** "וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני ה' אלקיכם".

23) **להעיר מכלי יקר כאן: ובזה מיושב מה שלא הזכיר פרט כרמך כו' וז"ל שם: "ובקצרכם את קציר ארצכם וגו'". סמיכות פסוק זה לפר' העומר נראה על דרך המדרש (במ"ר יז ה) האומר שסבב הקב"ה את ישראל במצות בכל מעשה יצא לחרוש לא תחרוש בשור וחמור, יצא לזרוע לא תזרע כלאים, יצא לקצור לא תכלה פאת שדך כו'. וסד"א ששדה זו שכיון שקוצרין ממנו העומר וכבר נעשה בה מצוה אחת שוב אינו חייב למיעבד בה מצוה אחרית, תלמוד לומר לא תכלה פאת שדך. לומר לך שמכל מקום מצוה זו אינה פוטרת אותך מן לקט שכחה ופאה, ובזה מיושב מה שלא הזכיר פרט כרמך לפי שאין קציר העומר שייך בכרם ומהיכא תיתי לפוטרו. וראיה גדולה לדברינו מה שמסיק בילקוט (אמור כג י) בשם תו"כ אף משהביאה שליש מתחיל וקוצר ופטור מלקט שכחה ופאה כו' וסד"א שכל השדה פטורה קמ"ל".**

24) **דרך אגב דפאה ולקט - את"ל דלקיטת הכרם הוא לאחרי חגה"ס (ראה לקמן סעיף ט והערה 47).**

25) **ולהעיר שבנוגע לעוללות נאמר עוה"פ בפ' תצא (כד, כא** "כי תבצר כרמך לא תעולל אחריך לגר ליתום ולא למנה יהיה", משא"כ בפרט.

נזכרו כאן כאשר פירשתי וזהו מדרש חכמים שאמרו (תו"כ פרשה ט ז) מה ענין שבת אצל המועדות וכו' כי אין השבת בכלל מועדי ה' כלל רק סמכו הכתוב להם וטעם מקראי קדש שיהיו ביום הזה כולם קרואים ונאספים לקדש אותו כי מצוה היא על ישראל להקבץ בבית האלקים ביום מועד לקדש היום בפרהסיא בתפלה והלל לאל בכסות נקיה ולעשות אותו יום משתה כמו שנאמר בקבלה (נחמיה ח י) לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם והנה "מקרא קדש" מלשון קרואי העדה (במדבר א טז) אחרי כן יאכלו הקרואים (שמואל א ט יג) וכן על כל מכוון הר ציון ועל מקראיה (ישעיהו ד ה) המקומות שנקראים שם שיתקבצו בהם קרואי העדה ואונקלוס (תרגום אונקלוס על ויקרא כ"ג:ב') עשאו מלשון אשר יקרא אתכם באחרית הימים (בראשית מט א) לשון מאורע בכל יום שיארעו תעשו אותם קדש ורבותינו ז"ל אמרו (ספרי פנחס קמז) ארעם במאכל ובמשתה ובכסות נקיה כלומר שלא יהא חוקם אצלך כחק שאר הימים אבל תעשה להם מקרא של קדש לשנותם במאכל ובמלבוש מחול לקדש וגם זה דעת אונקלוס".

וראה רש"י כג, ח. שם, כה "כל-מלאכת עבדה לא תעשו והקרבתם אשה לה" ד"ה והקרבתם אשה: המוספין האמורין בחמש הפקודים.

32) וכדמוכח גם מזה שכאן לא תיאר הכתוב הרגלים (וזמנם) ביחס לתבואת הארץ כמו בפ' משפטים כג, טו "את-חג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות כאשר צויתך למועד חדש האביב כי-בו יצאת ממצרים ולא-יראו פני ריקם"

(וברש"י ד"ה חדש האביב: שהתבואה מתמלאת בו באביב. אביב לשון אב, בכור וראשון לבשל פרות),

טז "וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה וחג האסף בצאת השנה באספך את"

במדבר והזכיר בפרשה הזו כבש העומר וכבשי עצרת כי בידוע שלא ינהגו אלא בארץ שהן באים בגלל הלחם שאמר בו (ויקרא כ"ג:י) כי תבאו אל הארץ וקצרתם את קצירה וגו' אבל הימים עצמם נוהגים מיד והזכיר השבת במועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קדש שגם הוא יום מועד נקרא אותו מקרא קדש ואחר כן הבדיל שאר המועדות ממנו ואמר אשר תקראו אותם במועדם כלומר באי זה יום מן השבוע שיגיעו בו כי השבת קבוע הוא ביומו יבא לא נצטרך לקרוא אותו במועדו ועל דעת רבותינו (ת"כ פרשה ט ה) "אשר תקראו אותם במועדם" רמז לעבורים שתקראו אתם להם מועדים והנכון בעיני כי פירוש מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קודש אלה הם מועדי על הנזכרים למטה בפרשיות בחדש הראשון וגו' ולכן חזר שם פעם אחרת אלה מועדי ה' בעבור שהפסיק בענין השבת והנה אמר מועדי ה' אשר תקראו אותם מקראי קדש אלה הם מועדי במלאכת עבודה אבל השבת תשמרו לעשות אותה שבת שבתון מכל מלאכה שבעולם כי יזהיר בשבת פעמים רבות וירמוז עוד בכאן כי גם בבואו באחד מן המועדים לא תדחה לעשות בה אוכל נפש וכמוהו אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם (שמות לה א ב) על המשכן וכליו אשר יזכיר בפרשה השניה והפסיק בשבת ששת ימים תעשה מלאכה וגו' (ויקרא כ"ג:ב'-ג') וחזר ואמר (שם פסוק ד) זה הדבר אשר צוה ה' קחו מאתכם תרומה והיא המצוה הראשונה בעבור שהפסיק בה הוצרך לחזור ולהתחיל בראשונה וראיה לפירוש הזה שלא הזכיר בשבת "והקרבתם אשה לה" כאשר יזכיר בכל מועד ומועד ואמר בסוף הפרשה (ויקרא כ"ג:ל"ז-ל"ח) אלה מועדי ה' וגו' מקראי קדש להקריב אשה לה' וגו' מלבד שבתות ה' שאין השבתות בכלל מועדי ה' וראיה עוד כי לא אמר בפרשה השניה "וידבר ה' אל משה לאמר" כאשר אמר בכל מועד ומועד כי הדבור הראשון הוא היה מצות המועדים אלא שהזכיר להם השבת לשלול ממנו דין המועדים לא לבאר מצותיו ותורותיו ולכן לא אמר בו "והקרבתם אשה לה" כאשר אמר במועדים והזכירה בסוף (ויקרא כ"ג:ל"ח) עם הנדרים והנדבות שלא

מעשיך מן השדה" **[ובפרט ששם (אף שזהו פעם הא' שנצטוו עליהם, אעפ"כ) נזכרו (חגה"ש וחגה"ס) רק בשם "חג הקציר גוי חג האסיף"**

(ולהעיר מרמב"ן שם, טז "וחג הקציר בכורי מעשיך לא ידעתי למה יזכירם הכתוב בשם הידיעה, כי לא צוה בהם ולא הזכירם עד עתה, וראוי הוא שיאמר ועשית חג קציר בכורי מעשיך, כאשר אמר במשנה תורה (דברים טז י) ועשית חג שבועות לה' אלקיך. ואולי בעבור שאמר (שמות כ"ג: י"ד) שלש רגלים תחוג לי בשנה, ופירש את חג המצות תשמור בחדש האביב (שמות כ"ג: ט"ו), שתשמור לעשות חג בתחלת האביב, חזר ואמר והאחר תשמור שיהיה חג הקציר בכורי מעשיך, והשלישי תשמור שיהיה חג האסיף בצאת השנה:

והנה כלם באספו כל מעשיו מן השדה לתת בהם הודאה לאלקים, שהוא שומר חקות שמים ומוציא לחם מן הארץ להשביע נפש שוקקה ונפש רעבה מלא טוב וזה טעם אל פני האדון ה', שהוא האדון המפרנס עבדיו, ובנטלם פרס מלפניו יבאו אליו לראות מה יצום. והנה אל פני כמו לפני: ועל דרך האמת יהיה מן פנים, וכבר רמזתי לך פירוש הפנים בעשרת הדברות (רמב"ן על שמות כ"ג: ג'), ולכן אמר האדון ה', כמו שאמר בפעם השנית האדון ה' אלקי ישראל (שמות ל"ד: כ"ג), וכן הנה ארון הברית אדון כל הארץ (יהושע יג יא), מלפני אדון חולי ארץ"]

ובפ' תשא לד, יח "אתחג המצות תשמר שבעת ימים תאכל מצות אשר צויתך למועד חדש האביב כי בחדש האביב יצאת ממצרים"

ובפרש"י ד"ה חדש האביב: חדש הבכור, שהתבואה מתבכרת בבשולה

(וראה שם, כא "ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבת בחריש ובקציר תשבת"

ובפרש"י ד"ה בחריש ובקציר: למה נזכר חריש וקציר, יש מרבתינו אומרים על

חריש של ערב שביעית הנכנס לשביעית, וקציר של שביעית היוצא למוצאי שביעית, ללמדך שמוסיפין מחל על הקדש, וכך משמעו: ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבת, ועבודת ו' הימים שהתרת לך, יש שנה שהחריש והקציר אסור, ואין צורך לומר חריש וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר שדך לא תזרע וגוי (ויקרא כ"ה), ויש אומרים שאינו מדבר אלא בשבת, וחריש וקציר שהזכר בו לומר לך, מה חריש רשות אף קציר רשות, יצא קציר העמר שהוא מצוה ודוחה את השבת),

שם, כב "וחג שבעת תעשה לך בכורי קציר חטים וחג האסיף תקופת השנה."

ובפרשתנו רק בנוגע לחגה"ס מתאר זמנו "באספכם גוי" (כג, לט "אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את תבואת הארץ תחגו את חגה"י שבעת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון"), וגם זה לא בתחלת הפרשה כשמפרש זמנו.

33) וראה גוי"א כאן "שכל הנותן לקט שכחה ופאה כו'. הטעם ידוע, כי הקרבת הקרבן הוא שנותן ממונו לה', וכן הנותן לקט שכחה ופאה לעניים נותן ממון שלו לעניים, שזהו כמו קרבן לה', שגם מתנת העניים – לה' נחשב, שהרי כתיב (משלי יט, יז) "מלוה ה' חונן דל", ולפיכך כאילו בונה בית המקדש והקריב עליו קרבן. ולא דמי לצדקה, אף על גב שהתורה חייבה האדם לתת צדקה (דברים טו, יא), סוף סוף נותן אותה דרך חנינה, שיש לו לרחם על העני. אבל המתנות שחייב והטיל הכתוב, גזירתו עליו לתת מאחר שהטיל עליו, אין ספק שהמצוה הוא יותר גדול במעלה. שכל אשר האדם מצווה יותר – זהו יותר מעלה, כמו שאמרו חכמים (קדושין לא). גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה. והטעם, כי המצווה ממלא רצון השם יתברך:

למה הדבר דומה, שני בני אדם, האחד בונה למלך בית, והשני נטע לו גינה. אינו ספק, אותו שבונה לו בית, מפני שבנה לו דבר שצריך ומחוייב להיות לו, יותר קרוב לו, ויותר עושה לו רצון מן אותו שנטע לו גינה,

שאינו צריך לו רק לטיול. וכן זה שמחויב בדבר מפני שהשם יתברך חייבו, המצוה היא רצון השם יתברך ביותר, שחייב זה האדם במצוה מן השם יתברך בחיוב, וגוזר אותו עליו. ואשר הוא עושה גזירתו שהוא יתעלה רוצה על כל פנים, יותר קרוב ממי שאינו מצווה ועושה, שכיון שאינו מצווה, מוכח שאין כל כך חפץ בזה, שהמלך כאשר הוא חפץ מאד בדבר הוא גוזר לעשותו, ואם הוא אינו חפץ כל כך, אינו גוזר :

וכן זה שגזר לתת לעני המתנות מפני שחייב האדם בהם, ועל כל פנים חפץ בזה, הרי נתינתו לעני נתינה להשם יתברך, וזהו כאילו הקריב קרבן, שהוא הנתינה לו. ולפיכך מי שנותן המתנות בחיוב לעני, הרי כאילו נתן קרבן לה'. וזה שנאמר "מלוה ה' חונן דל", כי הנותן לו דרך חנינה, ואין בו חיוב, הוא הלואה לה', ואין זה נתינה לו. והנותן לעני בחיוב וההכרחי, נותן לו לגמרי אל ה'. כלל הדבר, מאחר שהשם יתברך חייב אותו לתת המתנות אלו לעני, הרי רצון השם יתברך לגמרי, ולפיכך כאילו הקריב קרבן לו יתברך".

(34 פרש"י ויקרא א, ב "דבר אלבני ישראל ואמרת אלהם אדם כייקריב מכם קרבן לה' מן־הבהמה מן־הבקר ומן־הצאן תקריבו את־קרבנכם" ד"ה אדם: למה נאמר, מה אדם הראשון לא הקריב מן הגזל שהכל היה שלו אף אתם לא תקריבו מן הגזל.

(35 ראה גו"א שם באופן אחר.

(36 ראה תניא פל"ז (מח, סע"ב "ובזה יובן מה שהפליגו רז"ל במאד מאד במעלת הצדקה ואמרו ששקולה כנגד כל המצות ובכל תלמוד ירושלמי היא נקי בשם מצוה סתם כי כך היה הרגל הלשון לקרוא צדקה בשם מצוה סתם מפני שהיא עיקר המצות מעשיות ועולה על כולנה שכולן הן רק להעלות נפש החיונית לה' שהיא היא המקיימת אותן ומתלבשת בהן ליכלל באור א"ס ב"ה המלוּבש בהן ואין לך מצוה שנפש החיונית מתלבשת בה כל כך כבמצות הצדקה שבכל המצות אין מתלבש בהן רק כח א' מנפש החיונית בשעת מעשה המצוה

לבד אבל בצדקה שאדם נותן מיגיע כפיו הרי כל כח נפשו החיונית מלוּבש בעשיית מלאכתו או עסק אחר שנשתכר בו מעות אלו וכשנותן לצדקה הרי כל נפשו החיונית עולה לה' וגם מי שאינו נהנה מיגיעו מ"מ הואיל ובמעות אלו היה יכול לקנות חיי נפשו החיונית הרי נותן חיי נפשו לה'. ולכן אמרו רז"ל שמקרבת את הגאולה לפי שבצדק' אחת מעלה הרבה מנפש החיונית מה שלא היה יכול להעלות ממנה כל כך כחות ובחי' בכמה מצות מעשיות אחרות. ומ"ש רז"ל שתי"ת כנגד כולם היינו מפני שתי"ת היא בדבור ומחשבה שהם לבושים הפנימי של נפש החיונית וגם מהותן ועצמותן של בחי' חב"ד מקליפת נוגה שבנפש החיונית נכללות בקדושה ממש כשעוסק בתורה בעיון ושכל ואף שמהותן ועצמותן של המדות חג"ת כו' לא יכלו להם הבינוניים להפכם לקדושה היינו משום שהרע חזק יותר במדות מבחב"ד מפני יניקתן שם מהקדושה יותר כידוע ליי"ח").

(37 בראשית ג, יט "בזעת אפיך תאכל לחם עד שובך אלהאדמה כי ממנה לקחת כיעפר אתה ואלעפר תשוב"

ובפרש"י ד"ה בזעת אפיך: לאחר שתטרח בו הרבה.

שם, יח "וקוץ ודרדר תצמיח לך ואכלת את־עשב השדה".

(38 ואולי י"ל דתלוי בהטעמים דמצות פאה כו' (ומתנות עניים): לטעם החינוך (מצוה רטז) "כי השי"ת רצה להיות עמו אשר בחר מעוטרין בכל מדה טובה ויקרה ושיהי' להם נפש ברכה ורוח נדיבה . . כי מתוך הפעולות תתפעל הנפש כו'" וז"ל שם: "להניח פאה בשדה - להניח פאה מן התבואה, שנאמר (ויקרא יט, י) לעני ולגר תעזוב אותם, אחר שזכר לא תכלה פאת שדך. . משרשי המצוה. כי השם ברוך הוא רצה להיות עמו אשר בחר, מעטרים בכל מדה טובה ויקרה ושיהיה להם נפש בר[ו]כה ורוח נדיבה. וכבר כתבתי (מצוה טז) כי מתוך הפעולות, תתפעל הנפש ותהיה טובה ותחול ברכת השם בה. ואין ספק כי בהותיר

ראשון ויביא ההתקבץ במקום אחד להתחזק האחוה והאהבה בין בני אדם חוזק רב: אבל 'נטע רבעי' עם מה שיש בו מריח 'עבודה זרה' להתלותו ב'ערלה' (כמה שזכרנו) הוא נוהג מנהג ה'יתרומה' וה'חלה' וה'ביכורים' ו'ראשית הגז' שהוא ליתן ראשית כל דבר לאלוה - לחזק מדת הנדיבות ולמעט תאות המאכל וקנות הממון. וכן זה הענין בעצמו בלקיחת ה'כהן' 'זרוע ולחיים וקיבה' - ש'לחיים' מראשית הגוף בעל החיים וה'זרוע' הוא הימין והוא תחילת מה שישתעף מן הגוף גם כן ו'קיבה' ראשית בני המעים כולם".

אבל י"ל דגם בחינוך עיקר המדה טובה הוא זה שנותן לנצרכים - ע"ש בהמשך לשונו "כי בהותיר האדם חלק א' כו' שיהנו בו הצריכים תראה בנפשו שובע ורצון כו'".

וראה ספר מעיל צדקה סי' אלף תלג "רש"י ובקצרכם את קציר ארצכם פסוק זה בפי קדושים חזר ושנה כאן בפי אמור לעבור עליו בשני לאוין אמר ר' אבדימי ברבי יוסף . . א"ה ראוי להבין דלמי באמת כן גזרה תור' שבבטולה יעבור בשני לאוין ולכאורה י"ל דכיון דחיי העני תלוי בזה לכן עובר על בטולה בשני לאוין כדי שיזהר האדם בה מלעבור עליה כיון שמתרבה העונש עליו עיי"ש בארוכה.

39) להעיר מקרבן אהרן לתו"כ פרשתנו כאן: והטעם בזה ברור הוא כיון דזהו עיקר העבודה הוא נדבת לבו לתת מממונו לעבודת הא-ל יתברך אשר צוהו וז"ל שם: "שכל מי שהוא מוציא לקט וכו'. והם מתנות העניים, אעפ"י שאין בית המקדש קיים מעלים עליו כאילו מקריב קרבנות בבית המקדש ונותנים לו שכר כשכר המקריב קרבנות בבית הבחירה והוא בנוי, והטעם בזה ברור הוא, כיון דזהו עיקר העבודה הוא נדבת לבו לתת מממונו לעבודת האל יתברך אשר צוהו, ואם כן כל מקום אשר יעשה זה, מעלין עליו כאילו עשהו בבית המקדש בהיותו קיים". וראה הסברת הגו"א כאן.

האדם חלק אחד מפרותיו בשדהו ויפקירם שיהנו בו הצריכים, תראה בנפשו שבע רצון ורוח נכון ומבורך, וכי השם יתברך השבעו בטובו וגם נפשו בטוב תלין, והמאסף הכל אל הבית ולא ישאיר אחריו ברכה שיהנו במ האביונים אשר ראו השדה בקמותיה ויתאוו תאוה אליה למלא נפשם בה כי רעבו, יורה בנפשו בלי ספק רע לב ונפש רעה וגם רעה תבואהו, וכמו שאמרו זכרונם לברכה (סוטה ח, ב) במדה שאדם מודד, בה מודדין לו. וזה הענין יספיק לנו על צד הפשט גם בלקט ושכחה ופרט הכרם ועוללות" -

עיקר הענין הוא זה שמוציא מרשותו (ודבר שבא ע"י יגיע כפיו), שעי"ז מתפעל נפש האדם.

ולטעם המו"נ (ח"ג פל"ט) "כחמלת העניים והדלים לעזור האביונים במינים חלוקים" - עיקר ההדגשה הוא בהנתינה להעני כראוי וז"ל שם: "ה'מצוות' אשר כללם הכלל הרביעי הם מה שכלל אותם "ספר זרעים" מחיבורנו - מלבד ה'כלאים' וכן 'דין ערכים וחרמים' וכן ה'מצוות' אשר ספרנום ב"הלכות מלוה ולוה" ואשר ספרנום ב"הלכות עבדים". ואלו ה'מצוות' כולם כשתסתכל בהם אחת אחת תמצאם גלויי התועלת כחמלת העניים והדלים ולעזור האביונים בפנים חלוקים ושלא יציק לצריך ולא יענה לב איש חלוש בענינו כאלמנה ויתום וכיוצא בהם: אמנם 'מתנות עניים' - ענינם מבואר. גם כן ענין ה'יתרומות' וה'מעשרות' כבר באר סיבתם "כי אין לו חלק ונחלה עמך" וכבר ידעת סיבת זה כדי שיהיה זה ה'שבט' כולו מיוחד לעבודת האלוה ולידיעת התורה ולא יתעסק לא בחרישה ולא בזריעה רק יהיה לאלוה לבד - כמו שאמר "יורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל". ותמצא דברי ה'תורה' במקומות רבים "הלוי והגר והיתום והאלמנה" - ימנה אותו תמיד בכלל ה'עניים' בעבור שאין לו קנין: אבל 'מעשר שני' צוה להוציאו במזון לבד ב'ירושלים' - להיות מביא בהכרח לעשות ממנו צדקה מפני שלא היה יכול להוציאו רק במאכל ובמשתה ויקל על האדם להפרישו ראשון

בגורן ובאין עניים ונוטלין אותו וכתוב אחד אומר כי תכלה לעשר וגו' ונתת ללוי וגו' אלמא בתוך הבית מחלקו מדכתיב והנחת הא כיצד עד הפסח שהוא זמן גשמים ואם מניחו בחוץ נפסד מחלקו בתוך ביתו וזה מעשר עני המתחלק בתוך הבית מכאן ואילך שהוא ימי הקיץ מניחו בחוץ בגרנות ועניים באים ונוטלין אותו" **מספרי**.

ועד"ז בנדריים פד, ב "רבא אומר כאן במעשר עני המתחלק בתוך הבית דכתיבא ביה נתינה ונתתה ללוי לגר וגו' משום הכי אסור ליה לאיתהנויי, כאן במעשר עני המתחלק בתוך הגרנות כיון דכתיב ביה והנחת בשעריך שרי ליה לאיתהנויי, כהנים ולוים נהנין לי יטלו כו' אלמא טובת הנאה אינה ממון" עיי"ש בארוכה.

ר"ן "רבא אתא לפרוקי מתניתין וברייתא דלא קשיין משום דמתני' מיירי במעשר עני המתחלק בתוך הבית דכיון שבעל הבית מחלקו ונותנו טובת הנאה שלו ומשום הכי לא קתני במתני' ומעשר עני דהא מיתסרא ביה וברייתא מיירי במעשר עני המתחלק בתוך הגרנות שמניחו בגורן וכל הרוצה ליטול יטול והתם בספרי רמי כתיב ונתת ללוי ליתום ולא למנה וכתוב והנחת בשעריך כאן בימות החמה כאן בימות הגשמים וה"פ בימות החמה מניחו בגורן וכשמגיעין ימות הגשמים מחלקו בתוך ביתו ואית דמפרשי איפכא בימות הגשמים מחלקו בתוך ביתו והנותר ממנו בימות החמה שאחר ימות הגשמים מניחו בגורן" **ותוס' הרא"ש ש(ס)**.

אבל להעיר שרש"י לא הביא ספרי הנ"ל בסתירת הכתובים בפ' ראה (יד, כח) ותבוא (כו, יב), ובב' המקומות כתב "תן להם כדי שביעה מכאן אמרו אין פותחין לעני בגורן כו"*. ובכל אופן משמע דגם בגורן מחלקו אותו, ולא כלקט שכחה ופאה שהעניים לוקחים לבד (בוזים).

ראה רמב"ם שם הי"א "מאימתי מתרין כל אדם בלקט. משיכנסו המלקטים שניים וילקטו אחר מלקטים הראשונים ויצאו. מאימתי מתרין כל אדם בפרט ובעוללות

(40) להעיר מכלי יקר כאן: "אבל לפרש"י קשה מה ענין קרבנות למתנות עניים וכפי הנראה יש קצת דמיון ביניהם כי גם הקרבנות רובן נאכלין לכהנים דרך צדקה". **(41) חולין קלא, א** "ייתב רב פפא וקאמר לה להא שמעתא איתיביה רב אידי בר אבין לרב פפא ארבע מתנות עניים שבכרם הפרט והעוללות והשכחה והפאה ושלוש שבתבואה הלקט והשכחה והפאה שנים שבאילן השכחה והפאה, כולן אין בהם טובת הנאה לבעלים ואפילו עני שבישראל מוציאין מידו, מעשר עני המתחלק בתוך ביתו יש בו טובת הנאה לבעלים ואפי' עני שבישראל מוציאין אותו מידו ושאר מתנות כהונה כגון הזרוע והלחיים והקבה אין מוציאין אותן (מידו) לא מכהן לכהן ולא מלוי ללוי" עיי"ש בארוכה.

רמב"ם הל' מת"ע פ"א ה"ח "כל מתנות עניים אלו אין בהן טובת הנאה לבעלים. אלא העניים באין ונוטלין אותן על כרחן של בעלים ואפלו עני שבישראל מוציאין אותן מידו".

ומובן בפש"מ מפשטות לשון הכתוב בפ' קדושים שם.

(42) חולין שם. בחולין שם "מעשר עני המתחלק בתוך ביתו יש בו טובת הנאה" (וראה פרש"י שם, ע"ב ד"ה יש בהן). **משא"כ המתחלק בגורן (רמב"ם שם פ"ו ה"י** "ומעשר עני המתחלק בגרן אין בו טובת הנאה לבעלים אלא העניים באים ונוטלין על כרחו ואפלו עני שבישראל מוציאין אותו מידו. אבל המתחלק בבית יש לו טובת הנאה לבעלים ונותנו לכל עני שירצה".

תוד"ה מעשר עני חולין שם "דוקא נקט המתחלק בתוך הבית דשני דיני מעשר הם אחד מתחלק תוך הבית ואחד מתחלק בתוך הגרנות כדמשמע בפ"ב דנדריים (דף פד:): ואותו המתחלק תוך הגרנות אין לבעלים בו טובת הנאה אלא באותו המתחלק בתוך הבית ובספרי מפרש להו מקראי כתוב אחד אומר מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך והנחת אלמא צריך להניחו

ביחד עם פאה ולקט, ב) מצותה "לעני ולגר תעזוב אותם" הנאמר בפאה ולקט.

ודוחק לומר שלכן לא הוצרך רש"י לפרטו, כי מובן מאליו שקאי על עוללות ופרט שנאמרו ביחד עם פאה ולקט, משא"כ שכחה שהוצרך לפרטו כיון שלא נאמר שם.

44) פרשתנו כג, לט "אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את־תבואת הארץ תחגו את־חגה' שבעת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון".

45) ועפ"ז מובן גם מה שרש"י שינה מהסדר בקרא (ראה לעיל הערה 11)* כיון שמדבר בפעולת האדם בזמן קצירתם, לכן כותב סדרם בהווה וע"ד הרגיל, משא"כ בציווי הכתוב - כותב חיוב ודאי תחלה - פאה, ואח"כ החיוב שהוא רק לפעמים - באם נשרו, ולא יותר משתים - לקט כו' -

ראה תוי"ט פאה פ"ד מ"ו "מן הלקט ומן השכחה וכו'. תנא נקטינהו בהווה ורגיל להיות שכן בתחלת הקצירה אפשר ושכיח להיות נושר. אבל שכחת עומר א"י שכחת קמה אינו רגיל שישכח בתחלת הקצירה. והדר תנא פאה שמקומה בסוף השדה כדתנן פרק קמא משנה ג'. אבל בקראי כתיב בפרשת קדושים לא תכלה פאת שדה ולקט קצירך לא תלקט ובפרשת כי תצא דין שכחה דנקטינהו כסדר אזהרתן להזהיר בעל השדה שלא יקצור כל שדהו וכשקצר השדה לא ילקט הנושר שכן דרך ללקט אחר הקצירה וכן אם שכח עומר או קמה דלא שכיח כולי האי שלא ישוב לקחתו".

(* להעיר שעד"ז הוא גם ברמב"ם, שבסהמ"צ ומנין המצות מ"ע קכ ואילך ובהמצות שבהכותרת להל' מת"ע, כתב פאה לקט. ועד"ז סדרם בפיהם ההלכות שם בפ"א מהל' מת"ע, ובפ"ב ואילך. משא"כ כשמפרטם ביחד פ"א ה"ז (ועד"ז בכ"מ בהמשך ההלכות) נקט "לקט שכחה ופאה". ואכ"מ.

משהלכו העניים בכרם ויבואו. הנשאר אחרי כן מתר לכל אדם. מאימתי מתרין כל אדם בשכחה של זיתים. בארץ ישראל אם שכח אותה בראש הזית הרי זה מתר בה מראש חדש כסלו שהוא זמן רביעה שניה בשנה אפלה. אבל צבורי זיתים ששכחן תחת האילן הרי זה מתר בהן משיפסקו העניים מלחזר אחריה".

ר"ש "לעניים בגורן. לכל עני ועני כשמחלקים מעשר עני בגורן נותנים לו כשיעור זה ואמרינן בירושלמי (הלכה ד) מה טעם ואכלו בשעריך ושבעו תן להם כדי שישבע",

רע"ב "אין פוחתין לעניים בגורן. כשמחלקין מעשר עני בגורן אין נותנין לכל עני ועני פחות משיעור זה דכתיב (דברים כ"ו: י"ב) ואכלו בשעריך ושבעו תן לו כדי שבעו"

ותוי"ט "אין פוחתין לעניים. פירשו הר"ב והר"ש כשמחלקין מעשר עני. והדין עמהם דאילו בלקט שכחה ופאה הדין לבזוז כדתנן ריש פרק ד'. ועיי' פ"ה משנה ז אבל במ"ע כתיב (דברים כו) ונתת לגר וגו': בגורן. וכתב הר"ב אבל המחלק בביתו מחלק כפי רצונו כו'. מסיים הרמב"ם בפ"ו ממ"ע שאינו מצווה ליתן כדי שבעו אלא בשדה שהרי אינו מוצא שם ליקח. [*ועיינן מה שכתבתי משנה ג' פרק י"א דנדרים]" **פאה פ"ח מ"ה. וראה משנה ראשונה שם.**

(* ולהעיר שלפי פי' התוס' חולין שם ופי' הב' בר"ן נדרים שם, הרי תחלה יש בו טובת הנאה, דמחלקן בבית בימות הדשמים והנותר ממנו בימות החמה מניחו בגורן.

43) ובפרט דשכחה א) נאמר רק לקמן בפ' תצא (כד, יט "כי תקצר קצירך בשדה ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה יהיה למען יברכך ה' אלקיך בכל מעשה ידיך"), ב) בפסוק שם מפורש "לגר וליתום ולאלמנה יהי", משא"כ בעוללות ופרט אשר א) כבר למדו

46) אף שצריך להזכירם דרך אגב דפאה כו' (ראה הערה 24) - ה"ז בקרא כיון שהכוונה "שלא תשכח מה שציוותיך לעשות", משא"כ בדברי ר' אוורדימס.

47) ראה פרש"י תבוא (כו, יב) כי תכלה לעשר את-כל-מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר ונתתה ללוי לגר ליתום ולאלמנה ואכלו בשעריך ושבעו":
שהרבה אילנות יש שנלקטין אחר הסוכות וז"ל שם ד"ה כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית: כשתגמר להפריש מעשרות של שנה השלישית; קבע זמן הבעור והודוי בערב הפסח של שנה הרביעית, שנאמר (דברים י"ד) "מקצה שלש שנים תוציא וגו'", נאמר כאן "מקץ", ונאמר להלן "מקץ שבע שנים" לענין הקהל (דברים ל"א) מה להלן רגל אף כאן רגל, אי מה להלן חג הסוכות אף כאן חג הסוכות, תלמוד לומר כי תכלה לעשר מעשרות של שנה השלישית, רגל שהמעשרות כלין בו וזהו פסח, שהרבה אילנות יש שנלקטין אחר הסוכות; נמצאו מעשרות של שלישיית כלין בפסח של רביעית, וכל מי ששהה מעשרותיו הצריכו הכתוב לבערו מן הבית (והרי בשיטתו ופרש"י עסקינן).

ובתוד"ה כנס ב"ב (כח, א) "דבציר היו בתשרי וכבר כלה הקייץ" וז"ל שם "כנס את תבואתו: להכי קרי ליה לכרם תבואה משום דכתיב (דברים כב) ותבואת הכרם וא"ת תינח הא דתנא תבואה קודם זיתים דיין קודם לשמן כדאמרינן באיזהו נשך (ב"מ סג.) הגיע זמן יין למכור ובתר הכי קאמר הגיע זמן למכור שמן אלא כנס את קייצו אמאי תני ליה בתר הכי הא תאנים קדמי דהא אמר בהמקבל (שם קו): חצי ניסן ואייר וחצי סיון קציר חצי סיון ותמוז [וחצי] אב קיץ ואילו בציר היה בתשרי כדאמרינן בברכות (דף לה): דאמר להו רבא לרבנן במטותא מינייכו לא תיתחזיאו קמאי לא ביומי ניסן ולא ביומי תשרי ואמרינן נמי בסנהדרין (דף כו): גנב ניסן וגנב תשרי לא שמיה גנב וה"מ באריסא ודבר מועט ואמרינן באיזהו נשך (ב"מ דף עג): חזי מר להנהו רבנן דיהבי דמי אחמרא בתשרי ומבחרי להו בטבת מכל אלו משמע דבציר

הוי בתשרי וכבר כלה הקיץ וי"ל דהא דקרי קיץ לחצי סיון ותמוז וחצי אב לפי שאז עיקר יובש של תאנים באילן ומיהו אין קוצצין אותו מן האילן עד לאחר הבציר א"נ לוקטין אותו קודם חצי סיון ומניחים אותו לייבש ולא זמן כניסתו לבית עד לאחר תבואת הכרם והא דלא הויא לקיטה חזקה כי שמא היו רגילין לייבשן באותו שדה שגדלו שם ולכך לא הויא חזקה עד שיביאם לביתו ור"ח מפרש כנס תבואתו בתשרי ומסק את זיתיו בשבט וכנס קייצו באב הרי זו חזקה נמצאת חזקה בשנה אחת ונקט כסדר זה משום דתשרי הוא תחלת השנה אבל יותר מיושב אי הוה תני להו כסדר גשמי שנה שהן גדילין עליהן".

אבל להעיר משלח (יג, כ) "ומה הארץ השמנה הוא אס"רזה הישיבה עץ אס"אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי בכורי ענבים" "והימים ימי בכורי ענבים" - שהי' בתקופת תמוז (ראה רש"י דברים א, ב).*

ולכאורה כן משמע גם מהברכה בפ' בחוקותי (כו, ה) "והשיג לכם דיש את-בציר ובציר ישיג את-זרע ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם" "והשיג לכם דיש את בציר ובציר ישיג את זרע", שזרע הוא "חצי תשרי ומרחשון וחצי כסלו" (רש"י נח ח, כב) "עד כלימי הארץ זרע וקציר וקר וחם וקיץ וחרף ויום ולילה לא ישבתו" ד"ה עוד כל ימי הארץ וגו' לא ישבתו: ו' עתים הללו שני חדשים לכל אחד ואחד, כמו ששנינו חצי תשרי ומרחשון וחצי כסלו זרע, חצי כסלו וטבת וחצי שבט קר (חרף)), ואם גם בציר הוא בתשרי מהי הברכה בזה?

ובחי' חת"ס לב"ב שם "מאי דמייתי תוס' מאמוראי דבבל דהוה בציר בתשרי וכבר כלה הקיץ אע"פ דבא"י קדים בציר טפי כדכתיב במרגלים והימים ימי בכורי ענבים" וז"ל שם: "כנס את תבואתו וכו' מאי דמייתי תוס' מאמוראי דבבל דהוה בציר בתשרי וכבר כלה קיץ אף על גב דבא"י קדים בציר טפי כדכתי' במרגלי' והימים ימי ביכורי ענבים. מ"מ מוכרחי**

שנים תוציא וגו", נאמר כאן "מקץ", ונאמר להלן "מקץ שבע שנים" לענין הקהל (דברים ל"א) מה להלן רגל אף כאן רגל, אי מה להלן חג הסוכות אף כאן חג הסוכות, תלמוד לומר כי תכלה לעשר מעשרות של שנה השלישית, רגל שהמעשרות כלין בו וזהו פסח, שהרבה אילנות יש שנלקטין אחר הסוכות; נמצאו מעשרות של שלישית כלין בפסח של רביעית, וכל מי ששהה מעשרותיו הצריכו הכתוב לבערו מן הבית.

49) ראה לעיל הערה 42, וש"נ.

50) וראה פרש"י משפטים כג, טז "וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה וחג האסף בצאת השנה באספך אתמעשיך מן השדה" ד"ה וחג האסף: הוא חג הסוכות. וראה פרש"י נח ח, כב.

51) ולשונו "ואין לך לסייע לאחד מהם" הוא הפי' של "הנח לפניהם", שאין הכוונה שיניח לפניהם, ע"ד "והנחת בשעריך" דמעשר עני נראה שם (ראה לעיל הערה 42 ובמשנה ראשונה שם).

וראה ירושלמי פאה רפ"ד "תעזוב, הנח לפניהם תבואה בקשה כו". ועד"ז בתו"כ קדושים שם. ושם לפני"ז "הנח לפניהם והם יבזבוז" וז"ל שם: "אי "ללוי ולגר" יכול בין חסרים בין שאינם מחוסרים? תלמוד לומר "לעני" – מה עני מחוסר ובן ברית אף כולם מחוסרים ובני ברית. "תעזוב" – הנח לפניהם והם יבזבוז. אפילו תשעים ותשעה אומרים לחלק ואחד אומר לבזבז – אפילו בריא, אפילו ידיו יפות – לזה שומעים, שאמר כהלכה. יכול בדלית ובדקל כן? תלמוד לומר "אותם". אפילו תשעים ותשעה אומרים לבזבז ואחד אומר לחלק – אפילו זקן או חולה – לזה שומעים, שאמר כהלכה. וראה לקמן בפנים סעיף יב.

ופשיטא שאין לדייק לשון רש"י "כל הנותן לקט שכחה ופאה לעני" ולומר שכוונתו שנותנו ביד, (וראה במשכיל לדוד כאן ד"ה תעזוב [נעתק לעיל הערה 20] –

שפיר דעכ"פ קיץ קדים לבציר בכל מקום לפי מה שהוא ואמנם בפ"י המשניות לרמב"ם הבנתי פ"י מחודש במתני דפ"י כנס תבואתו תבואה ממש חטי' וכדומה אלא ששדה שאין בה אילן רק תבואה ואין בו צל כלל קרי שדה לבן. ואם יש בו גם אילנו' עם התבואה קרי ל"י שדה אילן ואמר כנס תבואתו מן השדה בחג האסף דכל ימות החמה הי' התבואה מונחת בשדה לייבש עד החג ושוב מסק לקי' זיתיו. ואח"כ הגיע זמן כניסת תאנים שהי' מונחי' לייבש מחצי סיון עד בתוך החורף והוא כסדר השנה ומיושב הכל בעזה"י ע"ש".

ולפי' זה אולי י"ל שבתבת "חג" מוסיף רש"י ביאור והכרח רק ע"ז שלא העתיק מעשר עני, שהוא (בכלל) בזמן החג, כדלקמן בפנים.

(* ובפרש"י נח ח, כב): קיץ הוא זמן לקיטת תאנים וזמן שמייבשים אותן בשדות - דלא כמ"ש בתוס' שם דאז הוי באילנות. וראה גם פרש"י ב"ב שם ד"ה וכנס.

(בספורנו שלח שם, "ולא היו הפירות כו' בשלימותם עדיין כו". אבל דוחק לומר ששלמותם (זמנם) הוא רק אחרי ב-ג חדשים (אחרי חודש תשרי).**

48) ראה ראה יד, כח ואילך "מקצה שלש שנים תוציא אתכלמעשר תבואתך בשנה ההוא והנחת בשעריך: ובא הלוי כי אינלו חלק ונחלה עמך והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך ואכלו ושבעו למען יברכך ה' אלקיך בכלמעשה ידך אשר תעשה".

תבוא כו, יב "כי תכלה לעשר אתכלמעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר ונתתה ללוי לגר ליתום ולאלמנה ואכלו בשעריך ושבעו"

ובפרש"י ד"ה כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית. כשתגמר להפריש מעשרות של שנה השלישית; קבע זמן הבעור והודוי בערב הפסח של שנה הרביעית, שנאמר (דברים י"ד) "מקצה שלש

כמו שלשון המשנה שם ד"פאה ניתנת במחובר", אף שהכוונה "הנח לפניהם".

(52) וברש"י קדושים שם, ט כתב "שיניח פאה בסוף שדהו" אף שבכמה מצוות כתב שיעור, וכמו שתיכף לאח"ז בלקט כתב "שבלים הנושרים בשעת קצירה אחת או שתיים אבל כו".

(53) ריש מס' פאה.

(54) לשון הרמב"ם שם הט"ו.

(55) שביעית פ"ח ה"ה "יהודא איש הוצי עביד טמר במערת' תלתא יומי בעי למיקם על הדין טעמא מניין שחיי עיר הזאת קודמין לחיי עיר אחרת אתא לגבי רבי יוסי בן חלפתא א"ל הן הוית א"ל עבדית טמיר במערתא תלתא יומין בעי למיקם על הדין טעמא מניין שחיי עיר הזאת קודמין לחיי עיר אחרת קרא לר' אבירודימס בריה א"ל אגיב הדין טעמא מניין שחיי העיר הזאת קודמין לחיי עיר אחרת א"ל תהיינה הערים האלה תהיינה עיר ועיר ואח"כ ומגרשי סביבותיה אמר ליה מה גרם לך דלא פלתה עם חבריך".

ובנדרים פי"א ה"א "יהודה איש הוצא עביד טמיר במערתא תלתא יומין מיקום על הדין טעמא. מניין שחיי העיר הזאת קודמין לחיי עיר אחרת. אתא לגבי רבי יוסי בן חלפתא. אמר ליה. אית לי טמיר במערתא תלתא יומין מיקום על הדין טעמא. מניין שחיי העיר הזאת קודמין לחיי עיר אחרת. קרא לרבי אבא בריה. אמר ליה הדין טעמא. מניין שחיי העיר הזאת קודמין לחיי עיר אחרת. אמר ליה. תהיינה הערים האלא תהיינה עיר ועיר ואחר כך ומגרשיה סביבותיה. אמר ליה. מאן גרם לך. דלא ילפת עם חבריך" (אלא דשם לפנינו רבי אבא בר"י).

ובבבלי נדרים (פא, א) הוא באו"א קצת וז"ל שם: "איסי בר יהודה לא אתא למתיבתא דרבי יוסי תלתא יומי אשכחיה ורדימוס ברבי יוסי אמר ליה מאי טעמא לא אתי מר לבי מדרשא דאבא הא תלתא יומין

אמר ליה כי טעמיה דאבוך לא ידענא היכא איתאי אמר ליה לימא מר מאי קאמר ליה דלמא ידענא טעמיה אמר ליה הא דתניא רבי יוסי אומר כביסתן קודמין לחיי אחרים קרא מנלן, אמר ליה דכתיב ומגרשיהם יהיו לבהמתם וגו' מאי חיייתם אילימא חיה והלא חיה בכלל בהמה היא אלא מאי חיייתם חיותא ממש פשיטא אלא לאו כביסה דהא איכא צערא דערבוביתא" עיי"ש, כבהערה 58.

(56) בבבלי שם "ורדימוס", ועד"ז בשבת קיח, ב "אמר רבי יוסי, חמש בעילות בעלתי, ונטעתי חמשה ארזים בישראל. ומאן אינון רבי ישמעאל ברבי יוסי, ורבי אלעזר ברבי יוסי, ורבי חלפתא ברבי יוסי, ורבי אבטילס ברבי יוסי, ורבי מנחם ברבי יוסי. והאיכא ורדימס, היינו ורדימס היינו מנחם, ואמאי קרי ליה ורדימס, שפניו דומין לורד". וכ"ה ביל"ש פרשתנו כאן.

(57) יהושע כא, מ "כלהערים לבני מררי למשפחתם הנותרים ממשפחות הלויים ויהי גורלם ערים שתיים עשרה".

(58) בבבלי: א) דאשכחי ורדימוס ב"ר יוסי, ומעצמו אמר לו טעמא דאבא לא שרבי יוסי קרא לברי'. ב) שאלו הטעם דר"י דכביסתן קודמין לחיי אחרים. ג) הביא הראי" מהכתוב (מטות לה, ג "והיו הערים להם לשבת ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכשם ולכל חיתם") "ומגרשיהם יהיו לבהמתם וגו'", שרואים דכביסה קרי לי' חיייתם.

וראה מראה הפנים "תהיינה הערים האלה. הא דלא הביא מהמקרא האמור בתורה ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חיתם משום דמשם אינו במשמע שהן קודמין ובבבלי סמוך ליה אדרשא דקרא וחי אחיך עמך חייך קודמין וצ"ל דהאי ש"ס לא ס"ל האי דרשה אלא כהאי דדריש בפרק איזהו נשך דף ס"ב דאריבית קאי אהדר ליה כי היכי דניחוי"

ושירי הקרבן "אר"י מאן תנא כביסה ר"י: וקשה מני"ל דטעמא דר"י משום חיי נפש

דלמא משום דדריש לכם לכל צרכיכם וכ"ה בבבלי בסוכה דף מ' וי"ל אי"כ הי"ל להתיר גם משרה. ובבבלי שם הגירסא דפליג ר' יוסי נמי אמשרה ובבלי בפרקין מפורש בהך ברייתא דר' יוסי אומר כביסתן קודמים לחיי עיר אחרת.

מנין שחיי העיר הזאת קודמין וכו': וקשה הא כתיב וחי אחיך עמך ודרש ר"ע חייך קודמין לחיי חבירך אבל בבבלי בפרקין קאמר דקמיבעי ליה מני"ל שכביסתן קודם לחיי עיר אחרת ודריש ל' מחיתם ע"ש. וא"ת הא נמי ניליף מוחי אחיך עמך וי"ל אי מהתם דווקא חיות ממש אבל כביסה סכנת' בעלמא הוא ותדע דלאו כל מילי ילפינן מיניה דבב"מ ספ"ב תנן אבידתו ואבידת אביו אבידתו קודמת וקאמר בבבלי שם דכתי' אפס כי לא יהיה בך אביון שלך קודם לכל אדם. ולא יליף ליה מוחי אחיך עמך. ועיין בטי"ד סימן תנ"א" לירושלמי **נדרים שם**.

(59) ברכות כ, א "אמר ליה רב פפא לאביי, מאי שנא ראשונים דאתרחיש להו ניסא, ומאי שנא אנן דלא מתרחיש לן ניסא, אי משום תנווי, בשני דרב יהודה כולי תנווי בנזיקין הוה, ואנן קא מתנינן שיתא סדרי. וכי הוה מטי רב יהודה בעוקצין, האשה שכובשת ירק בקדרה, ואמרי לה זיתים שכבשן בטרפיהן טהורים, אמר: הויות דרב ושמואל קא חזינא הכא. ואנן קא מתנינן בעוקצין תליסר מתיבתא, ואילו רב יהודה כי הוה שליף חד מסאניה, אתי מטרא, ואנן קא מצערינן נפשין ומצוח קא צוחינן, ולית דמשגח בן". **וש"נ**.

(60) חגיגה יד, א "קיבלה מיניה, או לא קיבלה מיניה, תא שמע אחד לדין ואחד לצדקה, דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי אלעזר בן עזריה, עקיבא, מה לך אצל הגדה, כלך מדברותיך אצל נגעים ואהלות. אלא אחד לכסא ואחד לשרפרף. כסא לישב עליו, שרפרף להדום רגליו, שנאמר השמים כסאי והארץ הדום רגליי" עי"ש. **וש"נ**.

(61) ראה מעיל צדקה שם בסופו. ולהעיר ע"ד ההלכה מצפע"נ הל' מת"ע פ"א ה"ח "כל מתנות כו'. אלא עניים באים כו'. והנה

אם הם שייכים רק לעניים של אותה העיר או לעניים של כל העולם עיין ב"מ דף כ"א ע"ב דאמר שם עניים דעלמא מי מייאשי משמע דיש לעניים דעלמא ג"כ זכות ועיין בגיטין דף ל' ע"ב דפליגי בזה רש"י ותוס' אם יכול להפריש בחזקת עניי ישראל שבמקום אחר היכא דליכא עניים כאן וגם יהי נ"מ בהך דגיטין שם אם העני שהלוח לו והוא כעת דר במקום אחר ולזה לא עשו תקנה וכמו אם העשיר דאם נימא דאין יכול ליטלם לא וצריך ליתנם לעניים אחרים שבאותה העיר עיין בתוספתא ב"ק פ"א דאם אמר תנו שדה פ' לעניים לקט שכחה ופיאה ילקטו עניי עיר אחרת משמע דבלי"ז לקט שכחה ופיאה שייך לעניי אותה העיר ובאמת נ"ל דזה ר"ל הירושלמי פיאה פ"ה סה"ג במה דאמר שם לעניי אותה העיר ור"ל דקאי אהך דר"א דבעה"ב שהי עובר דסבירא ליה דמותר ללקט וכשיגיע לביתו ישלם ולמי ישלם אם לעניי העיר ששם לקט או לעניים של עירו ואמר זה שייך לעניי של אותה העיר שהלקט שלהם ולהם חייב לשלם ועיין ב"ק דף ל"ט ע"א וניתבני לעניים כו' משמע דיכול ליתנו לכל עני שירצה ועיין סנהדרין דף כ"ה ע"ב גבי סוחרי שביעית דאמר שם דצריך להחזיר לעניים מה שנשכר מהפירות שביעית וצ"ל דשם הוה גזל עניים משום דיש להם חלק ועיין שביעית פ"ה גבי לוף וסוף פ"ט ותוס' ע"ז דף ס"ב ד"ה והתנן ושם דף י"ג ע"א ד"ה מעות. ובתוספתא דב"ק הנ"ל דהוה מחלוקת דר"א ורבנן אם אמר סתם ינתן לעניים אם ר"ל דוקא לעניי אותה העיר או לא וזהו כונת הירושלמי בפיאה פ"ו ה"א גבי הפקר לעניי אותה העיר ולא לעניי עיר אחרת דתליא במחלוקת ר"י ור"ל ור"ל דפיאה עניי אותה העיר קודמין אך בזמן דליכא עניים באותה העיר אז יכולים ללקוט עניי עיר אחרת וזה ר"ל הגמרא ב"מ דף כ"א ע"ב הנ"ל גבי יאוש ועיין עירובין דף מ"ז ע"ב בתוס' ד"ה והכלים דבני העיר זכו בהם והך דב"מ הנ"ל ר"ל דכיון דהם מתייאשין אף דעדיין לא זכו ואם כן לא יבואו ללוקטן והוה כמו הך דחולין דף קל"ד ע"ב דלא לעורבים ולעטלפים וכן כתב רבינו לקמן בה"י. ועיין בירושלמי פ"ח ה"א כאן דלא ס"ל כן רק על מתנות שאין עניים

ט"ו): שהפאה היא לאו הנתק לעשה. אמנם הלאו אמרו לא תכלה, והעשה אמרו תעזוב אותם. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פאה, ודין תורה שלא תהא נוהגת אלא בארץ. (קדושים תהיו, מתנות עניים פ"א): [קכ"א] היא שצונו להניח הלקט, והוא אמרו ולקט קצירך לא תלקט. והוא גם כן לאו הנתק לעשה כאשר התבאר על פאה במסכת מכות. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פאה. ודין תורה שלא תהא נוהגת אלא בארץ. (קדושים תהיו, מתנות עניים פ"א)."

מל"ת רי "הזהיר שלא לקצור כל הזרע אבל ישאיר ממנו לעניים בקצה השדה. והוא אמרו לא תכלה פאת שדך. ולא זו ניתק לעשה שהוא בשעבר וקצר כל הזרע יתן לעניים שעור הפאה מהדבר הנקצר. והוא אמרו לעני ולגר תעזוב אותם כמו שבארנו במצות עשה (ק"ד). והפאה נוהגת גם כן באילן כמו שנוהגת בשדה. ומצוה זו נוהגת בארץ ישראל לבד מן התורה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת המחוברת לזה. (אמור, הלכות מתנות עניים פ"א),"

ריד "הזהירנו מקחת עומר השכחה. והוא אמרו ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו והשכחה נוהגת בין בתבואה בין באילן. וזה ניתק לעשה שאם עבר ולקחה חייב להשיבה לעניים. והוא אמרו לגר ליתום ולאלמנה יהיה. וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת פאה. ודע כי השרש אצלנו שכל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה כשקיים עשה שבה אינו לוקה, ואם לא יקיימהו לוקה, דמיון זה הפאה אם קצר אותה אינו חייב מלקות מיד שקצר אבל יש לו להשיב השבלים, וכן אם דש אותם וטחן החטים ולש הקמח יתן מהבצק מה שראוי עליו מן הפאה, ואם קרה שנאבדה אותה החטה בכללה או נשרפה לוקה, כי לא קיים עשה שבה, וכל שכן כשבטלו בידים כמו שאכל את החטה כלה. ולא תחשוב שאמרם בגמרא מכות (דף ט"ז) אנו אין לנו אלא זאת ועוד אחרת והתבאר שאותה האחרת היא הפאה יחייב עליה דין זה אמנם בפאה לבד. אבל כי ענין האחרת רוצה בו הפאה וכל מי שדינו דין פאה הפרט והשכחה

מקפידין עליהם וא"כ מתחילה לא חל שם פיאה כלל ולכך שייך לבעה"ב ולא לכל אדם משא"כ בהני דחל שם פיאה עליהם אסור לבעה"ב ליטלם דאין אדם קורא שם פיאה לעצמו ובאמת גם הך דב"מ דף י"ב ע"א גבי ילקוט בנו אחריו ר"ל ג"כ דכיון דעניים אחרים לא יבואו ללקוט שוב הוה כמו לעורבים ולעטלפים ולכך הוא מותר ללקוט ונ"מ דחייב במעשרות דלא חל עליו שם פיאה כלל וכ"כ בזה בח"ב בהלכות ערכין" עיי"ש. ועוד.

62 הל' מת"ע פ"א ה"ב-ה " [ב] וכשם שמניח בשדה כך באילנות כשאוסף את פרותיהן מניח מעט לעניים. עבר וקצר את כל השדה או אסף כל פרות האילן לוקח מעט ממה שקצר או ממה שאסף ונותנו לעניים שנתניתו מצות עשה שנאמר (ויקרא כג כב) "לעני ולגר תעזב אתם". ואפלו טחן הקמה ולשו ואפאו פת הרי זה נותן ממנו פאה לעניים: [ג] אבד כל הקציר שקצר או נשרף קדם שנתן הפאה הרי זה לוקה. שהרי עבר על מצות לא תעשה ואינו יכול לקים עשה שבה שנתק לו: [ד] וכן בלקט כשקוצר ומאלם לא ילקט השבלים הנופלות בשעת הקציר אלא יניחם לעניים שנאמר (ויקרא יט ט) (ויקרא כג כב) "ולקט קצירך לא תלקט". עבר ולקטן אפלו טחן ואפה נותן לעניים שנאמר (ויקרא כג כב) "לעני ולגר תעזב אתם". אבדו או נשרפו אחר שלקטן קדם שנתן לעניים לוקה: [ה] וכן בפרט שנפרט מן הענבים בשעת הבצירה וכן בעוללות שנאמר (ויקרא יט י) "וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם". וכן המעמר ושכח אלמה אחת בשדה הרי זה לא יקחנה שנאמר (דברים כד יט) "ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו". עבר ולקטו אפלו טחנו ואפאו הרי זה נותנו לעניים שנאמר (דברים כד יט) "לגר ליתום ולאלמנה יהיה" זו מצות עשה הא למדת שכלן מצות לא תעשה הנתק לעשה הן ואם לא קים עשה שבהן לוקה".

סהמ"צ מ"ע קכ-קכא " [קכ] היא שצונו להניח פאה מהתבואות והאילנות והדומה להם, והוא אמרו יתעלה תעזוב אותם אחר זכרו הפאה. ונתבאר במסכת מכות (דף

בו הברכה לאין מספר, וזהו ומספר את רובע ישראל ועמ"ש במקומו:

והנה בפי אמור [כג, כב] פירש"י וחזר ושנה לעבור עליו בשני לאוין, ואף דהוי ניתק לעשה כדאיתא במכות דף י"ו [ע"ב] בפרש"י שם תעזוב אותם וקא סבר תעזוב לאחר עבירות הלאו וכו', מ"מ משכחת ללקות עליו שנים כגון שכבר נעשה עיסה ואכל אותה כדאיתא שם, מיהו הא קשיא לי הא דאמר בב"ק ר"פ הגוזל עצים [צד א] תעזוב יתירה לדרשה, דהמפקיר כרמו והשכים לבוקר ובצרו חייב בפרט וכו', הא איצטריך קרא לנתק את הלאו לעשה שלא ילקה עליו, כדאמרינן בריש תמורה [ד ב] גבי לא יחל ולא ימיר כיון דאיכא תרי לאוין וחד עשה לוקה על לאו שני, להכי איצטריך תרי עשה לנתוק לשני לאוין, לכאורה היה אפשר לומר דממילא נשמע דבחזר ובצרו חייב בפאה, דאלי"ה לא משכחת בו מלקות דהוי התראת ספק דיכול לומר אח"כ שהפקיר את כרמו וחזר ובצרו, אלא דלפ"ז הול"ל כפשוטו מדאיצטריך תרי לאוין למלקות ממילא מוכח דחייב בפאה, דאלי"כ הוי התראת ספק אלא ודאי דזה לא הוי התראת ספק כמ"ש התוס' שם [מכות טו: ד"ה במאי קא מיפלגי] גבי נזיר, דמסתמא מוקמינן אחזקתו שלא הפקיר והוי התראת ודאי, וצ"ל היכא דניתן להשבון עדיף טפי ואפילו איכא תרי לאוי אתי עשה דהשבה ועקר תרי לאווי, וכן צ"ל מ"ש התוס' בר"פ איזהו נשך [ב"מ סא א] בד"ה לעבור עליו בשני לאוין וא"ת ולוקמי בגזל גופיה ולעבור עליו בשני לאוין, וי"ל משום דלא לקי אלאו דגזל משום דניתק לעשה וכו', ועי"כ צ"ל הא דלא אמרינן דאתי עשה ועקר חד לאו משום דניתן להשבון שאני ועיי' בזבחים [קיד ב] בתוס' [ד"ה אלמה]. **משכיל לדוד כאן.**

65) וכביומא לו, ב "תעזוב מעיקרא משמע" וז"ל שם: "אביי אמר דכולי עלמא לאו דנבילה לאו מעליא הוי, והכא בתעזוב קא מיפלגי, דרבי עקיבא סבר תעזוב מעיקרא משמע, ורבי יוסי הגלילי סבר השתא משמע", ולדידי לא הוי לאו הניתק לעשה. **וראה פרש"י ותו"י שם.**

והלקט והעוללות כל אחד מהם לאו שיש בו קום עשה, ואפשר בו מה שאפשר בפאה מן קיימו ולא קיימו בטלו ולא בטלו, כי הכתוב שממנו למדנו שהפאה יש בה קום עשה הוא אמרו יתעלה לעני ולגר תעזוב אותם וזה בא על הפאה והלקט והעוללות אמר לא תכלה פאת שדך ולקט קצירך וכרמך לא תעולל ופרט כרמך, ואמרו גם כן בעומר השכחה לא תשוב לקחתה, ואחר שמצאנו לשון בגמרא שהפאה הוא לאו הניתק לעשה והביאו ראיה על עשה שבה מאמרו לעני ולגר וכו', הוא ראיה שאלו החמשה לאוין הן לאו הניתק לעשה וכל זמן שמקיים עשה שבה כמו שזכרנו אינו לוקה, וכשהיה בלתי אפשר קיום עשה שבה לוקה, וכל זמן שיהיה אפשר לקיימו ואף על פי שאינו מקיימו עדיין אינו לוקה אבל נצוה אותו לקיימו לבד עד שנדע שכבר עבר האזהרה ולא השאיר לו דרך אפשרות לקיים עשה שבה ואז הוא לוקה, ושמע זה הענין והבן אותו. (כי תצא, שם)."

63) לשון הרמב"ם שם ה"ב.

64) אבל ראה פנים יפות לקדושים שם "ובקוצרם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך לקצור וגו'. נראה לפרש הא דאמר בלשון כליון וכן בפי אמור [כג, כב] לא תכלה פאת שדך בקוצרך, שלא יאמר אדם שהוא מפסיד עצמו בהנחת הפאה, אלא אדרבה אם יקצור הפאה הוא מכלה אותו [הברכה], כמ"ש בפי [במדבר כג, י] מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל, שפירוש שנחלת יעקב הוא בלי מצרים כמ"ש חז"ל [שבת קיח א] בפי והאכלתיך נחלת יעקב אביך שהוא מתרחב לברכת ה' לאין שיעור, וז"ש מי מנה עפר יעקב שהוא מתרחב בלתי מנין אבל אם הוא עושה לו מצרים דהיינו שהוא קוצר עד סוף שדהו מכלה אותה הברכה, ומ"ש ומספר את רובע ישראל קאי על המעשרות דכתיב [מלאכי ג, י] ובחנוני נא בזאת אמר ה' וגו' והריקותי לכם ברכה עד בלי די, ולפי שהפריש יעקב חומש כמ"ש חז"ל [כתובות נ א] בפי עשר מעשרנו וכן לדורות מעשר ראשון ומעשר עני הרי נשאר בידו ארבעה חלקים ושורה

66) להעיר מתמורה (ו, א): שאני התם דאמר קרא תעזוב תעזוב יתירה וז"ל שם: "והרי פאה דרחמנא אמר לא תכלה פאת שדך בקוצרך ותנן מצות פאה להפריש מן הקמה לא הפריש מן הקמה יפריש מן העמרים לא הפריש מן העמרים יפריש מן הכרי עד שלא מירחו, מירחו מעשרו ונותן לו משום רבי ישמעאל אמרו אף מפריש מן העיסה תיבתא דאביי, אמר לך אביי שאני התם דאמר קרא (עזב) תעזוב תעזוב יתירא, ורבא אמר לך יש לך עזיבה אחרת שכזו ואיזו זה המפקיר כרמו" עיי"ש.

וראה תוד"ה אמר אביי שם "וא"ת הכא משמע דלאביי איצטריך תעזוב יתירא ולרבא לא איצטריך ובריח הגוזל עצים (ב"ק דף צד.) משמע איפכא דאביי מוכח מהך מילתא דרבי ישמעאל דשינוי במקומו עומד ורבא דחי ליה ואמר שאני הכא דכתיב תעזוב יתירא וי"ל דהכא אליבא דת"ק איירי דלאביי דאמר אי עביד מהני אי לא כתיב תעזוב יתירא לא היה צריך להפריש פאה מיד שעבר אלא תכלה מיהו לת"ק אי אשתני בידו ועשה ממנו עיסה קנאה בשינוי ואינו צריך להפריש פאה מכאן ואילך אבל ר' ישמעאל דאמר יפריש מן העיסה אית ליה דשינוי במקומו עומד דאי הוה ס"ל בעלמא דשינוי קונה לא היה מפריש מן העיסה ואע"ג דכתיב תעזוב יתירא איצטריך שפיר להיכא דלא אישתני אע"ג דבעלמא אי עביד מהני הכא לא מהני משום דכתיב תעזוב יתירא אבל רבא דאית ליה דאי עבד לא מהני משום הכי קאמר ת"ק דצריך להפריש פאה אע"ג דעבר אלא תכלה ואין צריך תעזוב יתירא לת"ק להכי מיהו היכא דאישתני פטור דשינוי קונה ור' ישמעאל סבר דבעלמא שינוי קונה אבל הכא לא קנה משום דכתיב תעזוב יתירא".

ולהעיר מהשקו"ט (גם בדעת הרמב"ם) - בס' לימודי ה' לימוד פה. שעה"מ הל' גירושין פ"ג הי"ט. שו"ת שואל ומשיב מהדורא שתיתאי ס"י כו. מפרשים ליומא שם, ועוד. וראה הנסמן בהערה 68. ואכ"מ.

67) בהכתב והקבלה כאן, דהכתוב בפ' קדושים לא תכלה פאת שדך לקצור יזהיר

על חיוב לכתחילה שלא יגמור לקצור, והפסוק דפרשתנו "בקוצרך" יזהיר על הדיעבד אם כבר קצר כל השדה דיתן מן הנקצר כו' וז"ל שם: "בקוצרך. בקדושים (י"ט ט") אמר לקצור, כי שם יזהיר על חיובו לכתחלה שלא יגמור לקצור גם הפאה, כי יניחנו כשהוא מחובר, וכאן יזהיר על הדיעבד, אם כבר כל השדה קצור ששכח להניח פאה במחובר, יתן מן הנקצר, לכן אמר בקוצרך בשור"ק, וכן אמרו בירושלמי (פ"ד) כילה שדהו קורא אני עליו לא תכלה פאת שדך בקוצרך וכו' חזר פאה לעומרים, שאם לא הניח פאה מן המחובר יתן מן התלוש".

אבל ראה ירושלמי רפ"ד דפאה שלמדין מהכתוב דפרשתנו שהפאה ניתנת במחובר וז"ל שם: "הפיאה נתנית במחובר לקרקע. כתיב לא תכלה פאת שדך מכאן שהפאה ניתנת במחובר לקרקע יכול אפילו בדלית ובדקל תלמוד לומר קציר מה קציר מיוחד שהקטן מושל בו כגדול יצאו הדלית והדקל שאין הקטן מושל בו כגדול"

(ראה פני משה שם "כתיב לא תכלה פאת שדך בקצרך. והאי בקצרך מיותר הוא דהא כתיב ברישא דקרא ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה וגו' אלא דבא הכתוב לומר דעודך בקצרך לא תכלה פאת שדך מכאן שהפאה ניתנת במחובר לקרקע והעניינים יקצרו בעצמם את חלקם"), **וכן הובא בפיה"מ ובר"ש שם.**

וכן בריש הל' מת"ע הביא הרמב"ם הכתוב דפרשתנו לטעם המצוה* דפאה, "אלא יניח מעט קמה" וז"ל שם: "הקוצר את שדהו לא יקצר את כל השדה כלה אלא יניח מעט קמה לעניים בסוף השדה שנאמר (ויקרא כג כב) "לא תכלה פאת שדך בקצרך" אחד הקוצר ואחד התולש. וזה שמניח הוא הנקרא פאה", ועד"ז בסה"מ צ"מ ל"ת רי (ראה הוצאת העליר וקאפח), וכן במנין המצות בריש ספר היד לרוב הכת"י (ראה רמב"ם ס' המדע - ירושלים, תשכ"ד).

(* ולהעיר מכס"מ שם ה"ד לענין לקט: מפורש בתורה פרשת אמור.

משום דהוה גדר ממונות אבל אגן לא ס"ל כן ולכך פוטר ר"י אם כילה פיאת קמה אבל אם לא קרא שם פיאה אז י"ל דגם ר"י מודה דצריך להפריש פיאה מעומרים וזה הוה חיוב חדש ועיין בתו"י יומא דף ל"ו ע"ב ע"ש ומ"מ י"ל דהלאו דלא תכלה לא תיקן וכעין מ"ש הרמב"ן ז"ל במלחמות פ"ג דמכות גבי טמא שנכנס למקדש ובמ"ש פ"ב דב"מ על הך דדף כ"ו ע"ב על הך דנטלה לפני יאוש ע"ש ועיין מ"ש רבינו בהל' מלוה פ"ג ה"ג ושם אבאר זה.

אך י"ל דיש נ"מ בין אם בשעה שכילה חישוב שיניח מן העומרים ועיין בירוש' פיאה פ"ד ה"א במה דאמר שם גבי דלית ודקל אם הא דנותן פיאה לאחר התלישה אם הוא מחוור מה"ת או לא ואמר שם דנ"מ אם הקריאת שם פיאה צריך שיהיה למעלה רק שאח"כ מורידן או דיכול לקרות שם למטה וט"ס שם ונהפך מוכח דאסור מה"ת שלא לקרות שם פיאה אף אם דעתו לקרות שם פיאה אח"כ משום דזה הוה חיוב בפ"ע ולא מתקן וכן אמר שם דנ"מ לענין הוצאה אם על בעה"ב או על העניים דאם מה"ת קורא שם פיאה למטה ההוצאה על בעה"ב ואף דזה הוה רק עזיבה ומשמע שם דאף אם קרא שם פיאה מלמעלה ההוצאה על בעה"ב אף בלא טעם סכנה ועיין בהך דחולין דף קל"ד ע"ב דגבי תרומה דטבלא וכתוב שם נתינה אם אין שם כהן צריך להביאה לכהן מפני הפסד תרומה ע"ש.

והנה רבינו ז"ל בהל' תרומות פ"ב הי"ז והוא מתוספי סוף תרומות ובירוש' פ"א דדמאי מבואר שם דאם לא בא כהן והי' חיה אוכלתו צריך להביאן לעיר רק מפני חילול השם ונוטל שכר הבאתן מכהנים ובגמ' דחולין לא אמר כן ועיין בתוס' פ"ג דמעש"ש דאם עד שלא קרא שם הביאן לעיר ההוצאה עליו ואם משקרא שם ההוצאה על הכהנים וצ"ל דנ"מ בין מקום שרגילין כהנים לבוא לשם רק שפעם אחת לא באו וא"כ אף אם לא יתנם לכהן מ"מ כבר קיים מצות הפרשה וגם נתינה דזכה בהם השבט כמשי"כ לעיל בהל' כלאים ובהל' ערכין ובהל' ע"ז גבי עיר הנדחת רק מחמת חילול השם מביאו לעיר ונוטל שכר

68) ולהעיר דלפ"ז לא מצינו לפרש"י הדין דפאה בעומרים באם עבר וקצר (וראה הערה שלפנ"ז). ולהעיר מצפ"נ הל' מת"ע רפ"א "הקוצר את שדהו כו'. אלא יניח כו'. הנה לפי הנראה מדברי הירוש' כאן בהל' א' במה דבעי שם דאם כלה שדהו דחזרה לעומרים אם שיבולת הראשונה ג"כ חייבת משמע דלא דלכך חייב בפיאות עומרים משום דנשאר עליו החיוב של קמה רק דהוא חיוב בפ"ע רק דכל שאין לו חיוב בהקמה אין לו חיוב בהעומרים ועיין מ"ש רש"י ב"ק דף צ"ד ע"א דלכך לאחר מירוח חייב לעשר משום דהוה כמו לקט שכחה ופיאה שעשאן גורן בהך דברכות דף מ' ע"ש ועיין במכות דף ט"ז ובחולין דף קמ"א דהטעם משום דהוה ניתק לעשה דתעזוב ובתמורה דף ו' תליא זה בהך דאי עביד מהני ע"ש ועיין ביומא דף ל"ו ע"ב אך באמת כך דהיכא דקרא עליו שם פיאה בקמה ואח"כ כילה אז תליא בהך דב"ק דף צ"ד אם שינוי קונה דכבר חל עליו שם פיאה ושייך בו גדר שינוי ולכך פי' רש"י דהא דצריך לעשר הויא רק מדרבנן אבל הך דתמורה ר"ל אם לא קרא שם פיאה כלל בקמה דאז הוה אמינא דתליא בהך דאי עביד מהני וזה שייך רק אעיסה אבל אעומרים הא מרבינן מקרא פיאת עומרים כמבואר בירוש' וכ"מ וכן מה דמבואר במכות ובחולין דזה שייך לגדר ניתק לעשה והוה מחלוקת בחולין שם זה היכא דקרא שם פיאה בקמה וא"כ חל עליו שם פיאה ואח"כ כילה אז לרבנן הוה ניתק לעשה מחמת הך דתעזוב ולר"י דס"ל מעיקרא משמע הוה ביטל ועבר על לאו דלא תכלה ומחמת גזל לא שייך גבי מתנות כהונה וס"ל דהן נגזלות עיין חולין דף קל"ד ודף קל"ח ע"ב ופקע ממנו הממון ומצוה נמי ליכא דמעיקרא משמע.

וע"ש דף ק"ל ע"ב מה דאמר שם מדר"א ליקום וליתוב ר"ל דר"א ס"ל דכל הדברים שציותה התורה הוה ג"כ גדר ממונות ולכך ס"ל בשביעית פ"ה מ"ג גבי לוף דאף דהאיסור בטל מ"מ הממון של עניים לא בטל דזהו דבר בפ"ע ולכך ג"כ ס"ל בפיאה ובגיטין דף י"ב דיכול ללקט לצורך עני

הבאתו משא"כ היכא דאין כהן בא שם מעולם ושוב לא שייך בו דזכה בו כהנים כיון דאין דעתם על זה כלל וכמ"ש רבינו בהל' גזלה גבי הכופר בפקדון ונשבע והוה כמו מפריש לאיבוד אם לא יהי' חובה עליו להביאן לעיר וכעין דאמר בירוש' דדמאי פ"א ה"ב דאף דמאבדין את מיעוטו בדרכים מ"מ זה רק כשנעשה סיבה אבל לכתחילה להפריש כ"ש ולאבד לא דזה לא מיקרי הפרשה וה"נ כן.

ועיין בירוש' מעש"ש פ"ה סה"א במה דאמר שם והיינו וקם לו ר"ל דכיון דלאחר הפדי' אינה ברשותו כלל לא חל הפדיון עיין תוס' קדושין דף נ"ו ע"א דאף דיכול לחלל מעש"ש של אחר מ"מ כאן לא מהני ועיין בירוש' פסחים פ"ג ה"ג וכ"מ בזה א"כ ע"כ מחוייב הוא להביאן לעיר לקיים מצות נתינה. ועיין בגיטין דף ל' ע"א במה דאמר שם ל"צ דאקון ור"ל כך דנתייאשו הבעלים קאי אכהנים ור"ל דהא מוקי לה שם במכירי כהונה וכיון דהם מכירי כהונה הוה כמו שבאה לידם התרומה וקיים מצות נתינה ולכך יכול להלוותם ולהפריש עליהם מחלקם ומשום דכל הכהנים מתייאשים מהם כמ"ש שם רש"י וכמבואר בב"מ דף י"ב ע"א ובב"ב דף קכ"ג ע"ב והנה זה שייך רק כשהי' דעת הכהנים על זה אז שייך גדר מכירי כהונה אבל במילתא דלא שכיחא לא שייך על זה כלל מכירי כהונה דאין דעתם על זה כלל וכעין הך דב"מ דף י"ב ע"ב גבי עבד נוקב מרגליות ע"ש ברש"י ועיין ב"ב דף כ"א ע"ב במה דאמר שם שאני דגים כו' ר"ל ג"כ זה דדעתו עליו ועיין תוס' קדושין דף נ"ט ע"א ועיין שבועות דף י"א ע"ב גבי אבודים דלא שכיחא ליכא בהם לב ב"ד מתנה וה"נ לא שייך בזה עשו את שאינו זוכה כזוכה ועיין תוס' כתובות דף ק"ב ע"א מ"ש שם בד"ה לברר אם שייך גבי פדיון הבן מכירי כהונה ע"ש וי"ל הטעם דזה מילתא דלא שכיחא כמ"ש התוס' בכורות דף מ"ט גבי שהחינו ועיין סוכה דף מ"ו לכך לא שייך בזה ועיין יומא דף כ"ו ע"א גבי קטרת כה"ג אך באמת גבי פדה"ב טעמא אחרינא משום דכל כמה דלא נתן אין עליו שם מתנות כהונה כלל לא שייך בו גדר מכירי כהונה. ועיין ב"מ דף ק"ב ע"א גבי

יצא לו שם מציאה בעיר וה"נ סד"א גבי אקון דאז שפיר יש שם מכירי כהונה עליו עיין קדושין דף ס"ג ע"ב ובתענית דף י"ט ע"א קמ"ל דמ"מ אין בזה דין מכירי כהונה דזה הוה כמו דבר חדש ואין דעתן עליהם וגם לא שייך בזה עשו את שאינו זוכה כזוכה דלא שכיחא כמ"ש ועיין רש"י גיטין דף ל"ז ע"א ד"ה אלא ושם דף מ"ד ע"א וכ"מ ועיין מ"ש רבינו בהל' בכורים פ"ט ה"ט"ז גבי מקום שאין בו כהן מעלה המתנות כו' והנה לכאורה ע"כ מיירי כאן במכירי כהונה וכמו שפסק רבינו בפ"ז מהל' מעשר דרק במכירי כהונה כן ועיין בתוספ' ספ"א דתרומות דאף במכירי כהונה ולוי' מותר רק בדברים האובדים ועיין חולין דף קל"ג ע"א גבי הך עובדא דרבא אך שם הוה לא לבעה"ב עצמו רק לאחר ומבואר בתוספ' פ"ז דדמאי ובירוש' פ"ג דגיטין דלאחר אינו רשאי מחמת דאין כהן עושה כהן ע"ש.

עכ"פ צ"ל דהך דמתנות כהונה דמעלין בדמים מיירי במכירי כהונה דהוה כמו שהגיע לידם ומ"מ הדמים כו' רבינו דנותן לכל כהן שירצה והטעם דזה הוה כמילתא דלא שכיחא ולא שייך בזה מכירי כהונה ומשמע שם דע"כ צריך לעשות זה אף דבזה ליכא חילול השם דאין בו קדושה כלל כמבואר בתוספ' דחולין פ"ט דיכול ליתן אפילו לכלבא ועיין בכורות דף כ"ז ע"א דהיכא דמכרן הכהן לישראל יכול לאוכלן כמו שירצה בלא למשחה משא"כ אם נימא דזה הוה בגדר תקנה דמעלין אותו בדמים י"ל דצריך לאוכלם צלי ועיין תוס' זבחים דף ע"ה ע"ב ד"ה צלי ע"ש רק גבי פיאה דמקום שאין עניים יכולים ליטלו א"צ להניח כלל אך בדלית ובדקל אף דאם קורא שם במחובר א"א לעניים ליטלו מוטל החיוב עליו להורידם דא"כ לא חל עליהם שם פיאה כלל וכאן מחוייב בפיאה דהא למטה שפיר עניים יכולים ליטלו לכך גם ההוצאה עליו וכמו גבי תרומה מקום שאין שם כהן יכול לבוא שם וכמ"ש ומה דבכורות דף כ"ח ע"א גבי בכור בעל מום לא פ"י שם רש"י שיהא מולחו ומצניעו ולא פ"י שם להעלות אותו בדמים י"ל משום דהא בעי שומא עפ"י ב"ד כמו דאמרינן בפסחים דף י"ג וכ"מ וכיון דבכור אסור

לשוקלו בליטרא שייך בזה חשדא עיין חולין דף מ"ד ע"ב וגם י"ל דזה הוה כמו איטליז כמ"ש רבינו בהלי עבדים פ"א ה"ה ע"ש.

ובזה א"ש מה דמבואר בדברי הר"ש כאן פ"א מ"ג דגם לר"י אם לא נתן במחובר צריך ליתן בתלוש והרי בחולין דף קמ"א מבואר להיפך וע"כ כמ"ש דשם מיירי בשקרא שם פיאה וכילה וכאן מיירי בשלא קרא כלל וגם ר"י ס"ל לקמן פ"ד מ"ו דגבי שכחה לא תליא כלל עומרים בקמה ע"ש.

והנה בירוש' כאן אמר דכיון דפיאות קמה א"צ ליתן פיאה על שיבולת הראשונה מחמת שהיא חייבה את השדה בפיאה ועיין תוס' נדה דף ל"ה ע"א בד"ה לעולם דראי שני של זב אף אם הוא מעיין מ"מ לא אמרינן דהוא עצמו יטמא מחמת שהוא מעיין של זב ע"ש ובתוס' ב"ק דף ע"ז ע"א דהוא עצמו טמא ומטמא ומצטרף ובשבועות בתוס' ד"ה אין עזרה שבה כאחת המנחה וקידוש עזרה ובירוש' פ"ג דיומא כאחת הן קדושין ומתקדשין וכבר הארכתי בזה בח"א בהלי אישות ואמר שם בירוש' דה"ה פיאות עומרים א"צ ליתן על שיבולת הראשונה משום דילפינן פיאת עומרים מפיאת קמה והנה אמאי לא אמר כמו דאמרינן בירוש' דחלה פ"ג ה"ה הובא בדברי רבינו ז"ל בהלי בכורים פ"ז ה"ט גבי שני ישראלים שעשו עיסה ע"מ לחלק נידחית ואף אם אח"כ השלימו פטורים ע"ש בהשגות משום דדבר שנראה ונפטר הוה כמו שקיים הדבר לא שפטור ועיין ברכות דף נ"א ע"א גבי אכל ושכח מלברך מה דמחלק מטבילה וכן מה דפסקינן דמי שנהג אבלות לפני הרגל הרגל מפסיקו גם כן משום זה עיין מו"ק דף י"ט ולכך רבינו בהלי ק"פ פ"ו ה"ט גבי יום קבורה דאינו תופס לילו וס"ל דגם לשאר קדשים כן ולא משום פסח עיין זבחים דף ק' ע"ב ורש"י פסחים דף צ"ח ע"א אך מ"מ ס"ל דכמו דפסקינן דאבל אסור לשלח קרבן כל ז' כמ"ש רבינו בהלי ביאת מקדש פ"ב הי"א ה"ה דאסור לאכול קדשים ועיין יומא דף י"ד ע"א אטרודי מי לא מיטרד ע"ש בתו"י ובתו"כ פ' שמיני מבואר שם דאף בקרובי אם דלא הוה רק דרבנן מ"מ גבי קדשים יש

עליהם שם אונן מחמת זה ומו"ק דף ט"ו ע"ב מ"מ אם נהג אבלות קצת מעיו"ט שוב אין עליו שם אבל כלל ועיין רש"י פסחים דף צ"ח ע"א ד"ה אלא מ"ש ובמת יום כו' אך זה תליא בהך דמו"ק דף י"ט ודף כ' ע"א ע"ש ומותר לאכול קדשים ביו"ט ולא הוה כמו אנינות דקדשים אסור אף ביו"ט עיין זבחים דף ק' ע"ב ברש"י אבל גבי אבלות לא ואף דמלשון רבינו בהלי ביאת מקדש פ"ב ה"י לכאורה לא משמע כן מ"מ העיקר כמשי"כ" עי"ש עוד בארוכה

(ושם פ"ב ה"ד (לא, ב-ג) "כן מה דמקשה בירוש' תרומות פ"ח גבי תרומה תלויה דיהי אסורה משום היסח הדעת. אך באמת מלשון רבינו כאן בהלי י' מוכח דגם פועלי עכו"ם לא דהקצירה שלהם מחייבת בפאה רק דאינה נפטרת ולכך דייק שם רבינו דרק אם קצרו כולה אז צריך להניח פיאת עומרים אבל אם הניחו קמה לא חל עלי חיוב פיאה מטעם דהקציר שלהם לא מחייב וכדמשמע בירוש' לעיל פ"א ה"א דפיאת עומרים אין החיוב מטעם פיאת קמה רק הוה חיוב חדש רק בזמן שלא נפטר ולכך מביא לי' שם אם מחוייב להניח פיאת עומרים על שיבולת הראשונה וכ"כ בזה. והנה כאן גבי קצרוה ליסטים הוה מחלוקת בירוש' אם רק לאבדה או אף לצורך אכילה ומשום דאין קרקע נגזלת ולא הוה קצירך ועיין בספרי פ' תצא בפלוגתא דר"מ ורבנן גבי מעמר בשדה חבירו שלא מדעתו והנה כאן בהלי ה' גבי קצר חצי נקט רק וקצרו ליסטים חצי משמע דדוקא ליסטים דהיינו ישראל פטור דהוה כעין דיחוי וכמשי"כ לעיל מהך דחלה אבל אם קצרו החצי הנשאר גוים י"ל דאם אח"כ נשאר הקציר ביד ישראל חייב בפיאה כיון שכבר נתחייבה בפיאה מקצירת חצי הראשון ואף שכתבתי לעיל דגם לאחר שנתחייבה השדה בפיאה מ"מ בעי קציר חיובי דהרי מה שקצר הגזבר אף לאחר שכבר נתחייב הוה פטור מפיאה לאחר פדיון כמבואר בירוש' כאן ספ"ב הנה כך דכ"כ לעיל דרבינו ס"ל לחלק בין מעשרות לפיאה דגבי מעשר אזלינן בתר שלישי הראשון אם ה"י בפטור לענין חיוב הפרשה וגבי פיאה לא ס"ל כן כדמשמע מלשון רבינו וע"כ צ"ל כמשי"כ לעיל דגבי

פיאה יש ב' חיובים פיאת קמה ופיאת עומרים והבאת שלישי בפטור לא היה הפקעה לגמרי לפטור גם מפיאת עומרים ועיי לקמן בדברי רבינו בסוף פ"ה מה דמחלק רבינו בין מפקיר את כרמו לזכה מן ההפקר.

והנה לשון רבינו שם צריך ביאור דמה ר"ל אם ר"ל דהך מפקיר את כרמו לא הפקיר רק הגפנים והקרקע נשאר שלו וא"כ אח"כ כשזכה בהגפנים הוה שניהם שלו משא"כ בשל אחרים ר"ל דהם לא הפקירו וא"כ לא זכה רק בהגפנים לא בהכרם וזהו דדייק רבינו בשדה של אחרים אבל אם הפקירו גם הכרם וזכה גם בהכרם חייב ועיין תוס' תמורה דף ו' ע"א ד"ה המפקיר שכי' שם דהיכא דבעל הכרם עצמו הפקיר כרמו ואח"כ לא זכה רק בפירות ועיי' ר"ל בקמה דאלי"כ בודאי פטור ומשמע דכה"ג בשל אחרים פטור ובשלו פטור מן המעשר אך מירוש' פ"א דקדושין הובא בדברי הר"ש כאן פ"א לכאורה מבואר להיפך אך מהירוש' הנ"ל יש לדחות דכ"כ בהל' נדרים דיש ב' גדרים בהפקר אחד שאינו של שום אדם ואחד שהוא של כל אדם וכהך דביצה דף ל"ט גבי מעיינות הנובעין ע"ש בהך דר"י ור"ש דהוה של כל העולם ובהך דיומא דף י"ב ובמגילה דף כ"ו מה דמחלק שם בביהכנ"ס של כרכים דהוה של כל העולם וכמו ירושלים דלא נתחלקה לשבטים וברש"י חולין דף קל"ו ע"א גבי ביהכנ"ס דפטור ממעקה משום דשל כל העולם הוא . והנה עיין בדברי רבינו פ"ג מהל' מעשר הכ"ה דגבי הקדש לבדה"ב נקט המקדיש פירות תלושין כו' ואם נגמרה כו' וגבי מנחות נקט המקדיש קמה כו' פטור והוא מבואר בתוספתא פ"י דמנחות ע"ש ומשמע לכאורה דאף אם פדאן כשהם בקמה ג"כ פטור מן המעשרות אך י"ל דכוונתם כך דלהקדיש פירות תלושים למנחות אסור מחמת דיש עליהם שם טבל אף דעדיין לא נקבע וזה י"ל דהוה מחלוקת בתוספתא דמנחות דרשב"א ורבנן דרשב"א ס"ל דמותר כה"ג להביא מנחות בטבלן ורבנן ס"ל דאסור ועיי' ר"ל כה"ג דאלי"כ וכי לית ליי לרשב"א הך ממשקה ישראל ועיין בתוספתא שם ספ"ח דמבואר להדיא דפסול

והך מה דאמר שם ובזבחים דף פ"ח דגם מדומע אסור ר"ל כה"ג במדומע בטבל וכעין הך דעירובין דף ל"ו ע"א ע"ש ועיין בתוס' מנחות דף ס"ו ע"ב מה דהקשה שם למ"ד דאין מירוח הקדש פוטר הא הוה טבל ואיך יכול להביא העומר אך שם עדיין לא נקבע דעזרה לכ"ע אינה קובעת דלא נתחלקה לכ"ע וכ"כ בזה בח"ב בהל' נדרים וזה ר"ל ג"כ הך דפסחים דף מ"ח דהך דאין מביאין נסכים מן הטבל ע"ש ור"ל ג"כ כה"ג אף דעדיין לא נקבע לגמרי ובפרט גבי נסכים דמבואר בדברי רבינו בסוף פרק ט"ז מהל' מעה"ק דצריך שלא יהא בהם שום צד גבוה והטעם י"ל כעין מ"ש פסקי תוס' בתמורה על הך דדף כ"ד ע"ב דהא דמותר להערים על הבכור ולהקדישו בקדושה אחרת זה לא בקרבן חובה רק בקרבן נדבה וזה ר"ל הגמרא בפסחים דף מ"ז ע"ב שה ולא הבכור ע"ש בתוס' רק דר"ל דאסור להקדיש עובר של מבכרת לתמיד כדי שעיי' יפקע הבכורה וכמ"ש התוס' בחולין דף ע"ה וכ"מ דאין על העובר שם שה אך רש"י ז"ל בתמורה לא ס"ל כן ע"ש.

ועיי ירושלמי מעש"ש פ"ה הי"ד דלכך גזרו שיהיו מוליכין כרם רבעי לירושלים להביא ממנו נסכים ע"ש ובחגיגה דף כ"ה ע"ב גבי מטהר טבלו ובירושלמי פ"א דדמאי אם גזרו דמאי על המנחות ע"ש אך באמת נ"ל כך דהא מבואר בירושלמי פ"א דמעשרות הי"א דלכך אם הקדיש קמה או שיבלים ופדאן חייב במעשרות משום דלא יצאו ידי הגיזבר ולא ידי הבעלים דעומדין ליפדות ומצוה בבעלים א"כ לפי"ז גבי מנחות ובפרט אי אמרינן דגם במנחות אין טהורים נפדים כמבואר מנחות דף ק"א ועיין תוס' חולין דף קל"ח ע"ב דגבי קדשי מזבח לא שייך כלל גיזבר ע"ש וא"כ לפי"ז גם אם הקדיש קמה ופדה נפטרו מן המעשרות זהו שיטת רבינו. ולכך אם הקדיש עד שלא הביאו שלישי אף לבדה"ב ופדה אחר שהביאו שלישי פקע ממנו חיוב תרומה ומעשר לדידן דאזלינן בתר שלישי הראשון כמבואר בחולין דף קל"ו ובירושלמי פ"ה דמעשרות הי"ד אך זה רק גבי תרומה ומעשר דכל החיוב הוא בא מחמת הבאת שלישי אבל גבי פיאה דיש בה גם פיאת

עומרים והוא חיוב חדש כמש"כ אז רק אם נפטר בשעת קצירה שוב פקע ממנו גם חיוב עומרים אבל לא בשעת שליש וגם גבי עכו"ם ונתגייר רק אם נקצר ברשות העכו"ם אף שהקוצר הי' ישראל כיון דהוא רק פועל פטור אבל אם הבאת שליש הי' ברשות גוי ואח"כ נתגייר וכן גבי הפקר כה"ג חייב במתנות עניים וכמש"כ"י) **דמשמע מירושלמי דחיוב פאה בעומרים הוא חיוב בפ"ע, ולא דנשאר עליו החיוב דקמה, ע"ש בארוכה בנוגע לאו הניתק לעשה, וחילוק הסוגיות דביק חולין תמורה ועוד. ואכ"מ.**

69) ועוד חידוש בפרש"י פרשתנו (השייך להנ"ל) דחזר ושנה לעבור עליהם בשני לאוין, ולא מצאתי לע"ע לשאר פוסקים שס"ל כן.

וע"פ הנ"ל בפנים יובן החידוש בזה, שהרי גם "תעזוב" דפרשתנו אין הכוונה ע"י מעשה דנתינה כו' כ"א "הנח לפנייהם כו'" כנ"ל, ומכיון שאין בו מעשה לא ניתק (ונשארו עליו) ב' הלאוין -

ראה תוד"ה הנח חולין פא, א בסופו "פירש בקונטרס דלא דמי לעשה דשלוח דהוי מעיקרא אבל האי עשה על כרחך אחר הלאו הוא דהלאו הוי תוך שבעה והעשה אחר כך משמע שרוצה לפרש כמו שאר ניתק לעשה שבש"ס ותימה דלא דמי לנותר וגזלה דהתם אחר שעבר הלאו בא העשה לתקן מה שעבר אבל כי ההיא דהכא לא מצינו ומיהו מצינו לעשה כה"ג בפרק אמר להם הממונה (יומא לו:) דא"ר ירמיה בלאו דנבלה קמיפלגי אי הוה ניתק לעשה במאי דאמר קרא לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה אבל אינה ראייה חדא דאביי פליג עליה ואמר דלכולי עלמא לאו מעליא הוא ואפילו לרבי ירמיה דאיכא מאן דקרי ליה ניתק לעשה היינו התם דנכתב לעשה מיד אחר הלאו אבל עשה דמיום השמיני אינו נכתב מיד אחר הלאו דלא ירצה ונראה לפרש הנח למחוסר זמן דהכתוב נתקו מלאו דלא ירצה ולא הוי בכלל שאר פסולים דהוה בלאו דלא ירצה אלא נתקו לעשה ולית ביה אלא עשה דמיום השמיני ירצה ולית לן

למימר דאתא קרא דירצה שיש בו גם עשה עם הלאו דכל היכא דאיכא למידרש לא מוקמינן ליה בלאוי יתירי ואית לן לאוקומי הלאו בשאר פסולין והוי האי ניתק לעשה כי ההוא דפסחים דפרק אלו דברים (פסחים דף סז.) דאמרינן מצורע שנכנס לפניו ממחיצתו פטור שנאמר בדד ישב הכתוב נתקו לעשה פי' נתקו משאר טמאים דהוה בלא יטמאו מחניהם להעמיד אעשה דבדד ישב וכן החולץ ליבמתו דהוי בלא יבנה ובא להוציאו מכרת דאשת אח וכן הבערה ללאו יצתה לר' יוסי והשתא ניחא סוגיא דפי' פרת חטאת (זבחים ד' קיב:) דקאמר רבי שמעון אותו ואת בנו ומחוסר זמן בלא תעשה ומפרש בגמרא טעמא מקרא דלא תעשון ככל וגוי איש כל הישר בעיניו אמר להן משה כשתבאו לא"י ותקריבו חובות לא תקריבו מכל הישר דרך ישרות וגלגל לגבי שילה מחוסר זמן הוא ואמר רחמנא לא תעשון ופריך אי הכי מילקי נמי לילקי אלמה א"ר זירא הכתוב נתקו לעשה פי' כיון דאמרינן דאיכא בהדיא לאו במחוסר זמן א"כ לילקי עליה דליכא למימר דנתקו לעשה התם כי הכא דאתא לגלות אעשה דלא ירצה לא קאי אמחוסר זמן אלא שאר פסולין דכיון דכתב ביה לאו בפני עצמו לא שייך למימר הכי אבל לפי הקונטרס כי היכי דלא ירצה הוי ניתק לעשה הי"נ לא תעשון ואם כן מאי פריך והר"ר שמואל מוורדוין היה אומר דהכי פירושו כיון דאית ביה נמי לאו דלא תעשון לילקי דלא אתי חד עשה ומנתק הני תרי לאוי כדאמר במסכת תמורה (דף ו:) דלא אתי עשה דוהיה הוא ותמורתו יהיה קדש ועקר תרי לאוי דלא יחליפנו ולא ימיר אותו וא"א לומר כן דהיינו דוקא היכא דשני לאוין סמוכין זה לזה תדע דאמר בפרק אלו הן הלוקין (מכות דף יד:) דלא תעשה שקדמו עשה לוקין עליו ומייתי מוישלחו מן המחנה וגוי' ולא יטמאו את מחניהם ותנא אלו הן הלוקין טמא הבא למקדש ומה ראייה היא דלמא התם משום דאיכא תרי לאוי לא יטמאו וגוי' ואיכא נמי לאו דואל המקדש לא תבא ועוד דאמרינן בההוא פירקא דלא לקי אלאו דלא תגזול משום דניתק לעשה דוהשיב את הגזלה אשר גזל דאיכא נמי לאו דלא תעשוק דאמר רבא בפי'

75) ראה לקו"ד ח"א נו, א ואילך "י"ב תמוז האב איך אייך דערציילט אז עס איז דא א קליין צעטיל וואס דער עלטער זיידע דער רבי דער צ"צ האט געפרעגט ביי זיין זיידען אויף יחידות כמה ענינים. ווי עס ווייזט אויס איז דאס געווען בערך אין די יאהרען תקס"ה-תקס"ח. איינער פון די ענינים איז מכח דעם וואס איז דער ענין החסידות האט אים דער רבי געענטפערט, כל ענין החסידות לשנות טבעי מדותיו.

דער עלטער זיידע האט געפרעגט וואס איז דער ענין החסידות, ניט ער האט געפרעגט וואס איז חסידות. וואס איז חסידות האט דער עלטער זיידע געוואוסט אז חסידות איז א חכמה אלקית, פנימי התורה. ער האט געפרעגט וואס איז דער ענין החסידות און אויף דעם האט אים דער רבי געענטפערט אז דער גאנצער ענין החסידות איז צו משנה זיין טבעי מדותיו."

ונת' בהתמים חו' ג ע' סו "וביאור דבר זה יובן ע"פ משנ"ת בשיחה דשמח"ת רצ"ד בביאור מאמר הוד כ"ק רבינו הגדול להוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק בעל צמח צדק זצוקלה"ה כי כל ענין החסידות הוא לשנות טבעית מדותיו. שלשה נפשות הנה: (א) נפש האלקית. (ב) נפש השכלית, (ג) ונפש הטבעית ולכל נפש יש לה שכל ומדות לפי מהותה. והנה הנפש הטבעית נקראת נפש הבהמית להיות כל הטיותי ומחשבותי הנה אל הארציות והבהמיות וכמ"ש במ"א בארוכה דכל שכלה משוקע אך ורק בהנוגע לטובת עצמה כפי הבנתה הבהמית, לטעון לזכות עצמה, גם בטענות של שקר ולהצדיק עצמה בכמה מיני תחבולות, זהו שכלה של נפש זו, ובפרט מדותי שהם יצה"ר בפועל.

אשר על כן הנה בנפש זו אינו שייך ענין התקון או הנקיון כי אם צריכים להחליפה באברים חדשים לגמרי, אמנם להיות כי לעבודת החילוף דרושים כלי אומנות הראויים לעבודה זו, ע"כ טוב יותר להניח עבודה קשה זו של החילוף לזמן יותר מסוגל, והוא כאשר יהיו לו כלי האומנות הדרושים לעבודת החילוף. ועד אשר

המקבל (ב"מ קיא.) היינו עשק היינו גזל ולמה כתביה בשני שמות לעבור עליו בשני לאוין אלא ודאי דוקא היכא דשני לאוין סמוכין קאמר דלא עקר להו חד עשה ועוד נראה הא דלא עקר תרי לאוי היינו כי ההוא דתמורה דלא הוי ניתוק גמור דאין שם מעשה לתקן הלאו דוהיה קדש לאו עשייה הוא דמאליו קדוש דאם היה אומר הכתוב ואם ימיר יקריב אז הוי ניתוק ובלאו הכי קשה שם הסוגיא וצ"ל שם דכולהו דמייתי התם לא הוי ניתוק גמור ואין להאריך כאן". **וראה פנים יפות שם. ואכ"מ.**

70) כפשטות לשון הרמב"ם שם ה"ח "כל מתנות עניים אלו אין בהן טובת הניה לבעלים. אלא העניים באין ונוטלין אותן על כרחן של בעלים ואפלו עני שבישראל מוציאין אותן מידו".

71) ולהעיר מלשון הרמב"ם בסהמ"צ ובמנין המצות שם וכן בהכותרת להל' מת"ע "להניח פאה" "להניח לקט כו", ולא כתב "לעני". משא"כ במל"ת רי ואילך. וראה לשונו ריש הל' מת"ע.

72) משפטים כג, ה "כיתראה חמור שנאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו".

73) ב"מ לב, ב "ת"ש אוהב לפרוק ושווא לטעון מצוה בשווא כדי לכוף את יצרו ואי סלקא דעתך צער בעלי חיים דאורייתא הא עדיף ליה אפ"ה כדי לכוף את יצרו עדיף עיי"ש.

74) שו"ע יו"ד סרנ"א ס"ג "הנותן לבניו ובנותיו הגדולים שאינו חייב במזונותיהם כדי ללמד את הבנים תורה ולהנהיג הבנות בדרך ישרה וכן הנותן מתנות לאביו והם צריכים להם הרי זה בכלל צדקה ולא עוד אלא שצריך להקדימו לאחרים ואפילו אינו בנו ולא אביו אלא קרובו צריך להקדימו לכל אדם ואחיו מאביו קודם לאחיו מאמו ועניי ביתו קודמין לעניי עירו ועניי עירו קודמין לעניי עיר אחרת" עיי"ש בארוכה.

יחליפם בטובים יסיר את המקולקלים, בדרך דיחוי ושבירה.

והנה שבירה זו איננה עבודה כלל כי העבודה היא בתקון ולא בשבירה והתקון הוא להחליף באברים חדשים לגמרי, אמנם עד שיוכל להתעסק בעבודת החילוף צריכים לשבור את המקולקלים, וכל שבירה הוא בכח. וכדוגמת האומן השובר האברים המקולקלים של הכלי הנה כמו כן ישבר הוא את הרצונות הטבעיים להיות בולם פיו מלדבר מה שחפץ נפש הטבעית ולהיות אוטם אזנו משמוע ועוצם עינו מלראות במה שחפצה נפש הטבעית.

האלקית הן להיות נמשך למה שלמעלה מהן.

וענין החסידות שהוא לשנות טבע מדותיו צריך להיות בשתייהם, והוא שבהמדות דנפש השכלית הנה השינוי הוא בזה שמנתקן מהטוב המוסכם בשכל אנושי הבוחר בטוב המדות ע"פ הסבר השכל בלבד, והעבודה היא להסביר דעשיית הטוב הוא מפני שכך הוא צווי השי"ת והשינוי בהמדות דנפש האלקית הוא שצריכים להביאן בהתיישבות בכלים שהם קיום מצותיו ית' כמבואר בענין מעלת השוב על הרצוא" עיי"ש בארוכה.

ולהעיר מכש"ט סכ"ד, בשם רס"ג
"מהבעש"ט [דשמעתי ממורי זלה"ה] בשם רב[ינו] סעדי' גאון כי עיקר בריאת האדם בעולם הזה לשבר מדות רעות [הטבעיות שלו], ובזה מעלה [וכו.]. מדריגה הנק' טבעד, בעולם העליון שנק' עולם לשון העלם ונסתר. וזה שנאמר [לך לך מארצך] וממולדתך, דהיינו הטבעי שנולדה עמו, יראה לשבר אותה כנ"ל. ומבית אביך, כי אביך נק' חכמה, אבא, ובית אביך הוא בינה, עולם המחשבה, והכוונה שיראה לתקן המחשבות הרעות [ע"ד שביאר מורי זלה"ה וכתבתי מזה במ"א], וזה שנאמר ומבית אביך, שידע לברר מה שנפלו המחשבות מן בית אביך, שיחזור להעלותן, ועי"ז תזכה אל הארץ העליונה אשר אראך, שאודיע טבעד בעולם".

76) ראה לקו"ד שם מאמר אדה"ז "כל ענין החסידות הוא לשנות טבעי' מדותיו" - והרי ביאת המשיח תלוי' בהפצת המעינות (חסידות) חוצה.

התחלת עבודת התקון היא בנפש האמצעי שהיא הנפש השכלית, ואין אומן בלא כלים, וכדוגמת האומן העושה כלים שלאחר בדיקת הכלי הנה צריכים להכין כלי האומנות במה לעשות מלאכתו, הנה כמו כן הוא בהעבודה האלקית שלאחר שבדק עצמו בכל פרטי עניניו כדוגמת בדיקת האומן את הכלי צריכים להכין כלי האומנות ולסדרם יפה באופן שיצליחו למלאכתם. כלי האומנות בעבודה האלקית הם הלימוד דא"ח בענינים כאלו, שבהם ועל ידם יוכל לעשות מלאכתו, והיינו הלימוד בעניני התבוננות מה שלפי ערך הבנתו ושיוקלטו היטב בכלי השגתו, וגם בלימוד עניני עבודה המעוררים את הלב, מען דארף לערנען פארשטאנדיקע ענינים און הארציקע ענינים. הנפש האלקי והנפש השכלי הרי לשניהם יש מדות, ועם היות כי כל מדה בלי הבדל אם של הנפש האלקית אם של הנפש השכלית ה"ה מוגדרת בענינה ומוגבלת בצורתה דלעולם האהבה והחסד וכן הגבורה והיראה וכן כולם נשארות במהותן העצמי ומ"מ הרי אינן דומות בטבען, דהמדות דנפש השכלי טבעם להיות נמשך למה שלמטה מהם, והמדות דנפש

נא לשלוח הערות או תיקונים ל: rabbimbrowd@gmail.com

